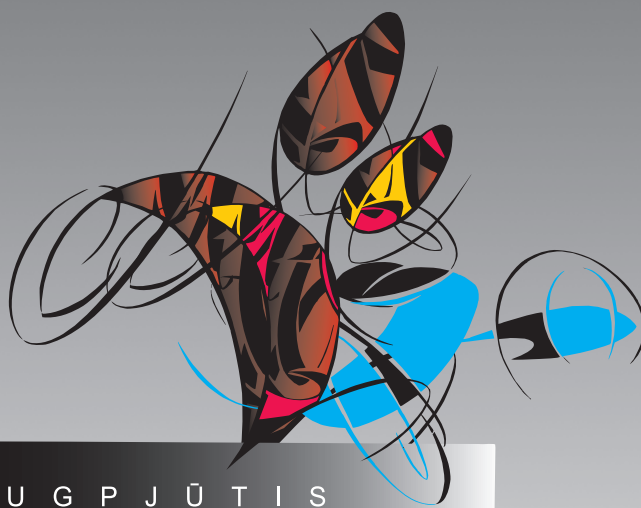

DURYS

KULTŪROS IR MENO ŽURNALAS / 2026 RUGPJŪTIS / Nr. 8 (152)

R U G P J Ū T I S

rugšėjis — lapkritis

2026

Klaipėdos
fakultetas

Klaipėda švenčia

L M T A K l a i p ė d o s f a k u l t e t u i 5 5

Organizatorius

Meno
centras

Partneriai:

JCDecaux

Bilietus platina

bilietai.lt
PLG

REDAKTORĖ
 Rita Bočiulytė
 r.bochiulyte@kl.lt

 LITERATŪRINĖS DALIES
 SUDARYTOJAS
 Gintaras Grajauskas
 grajauskas@gmail.com

 DIZAINERĖ-MAKETUOTOJA
 TECHNINĖ REDAKTORĖ
 Alma Pušinskaitė

 KALBOS REDAKTORĖ
 Jurga Dambrauskaitė

 ADRESAS Naujojo Sodo g. 1A,
 „K centras“, 92118 Klaipėda

 REKLAMOS SKYRIUS
 Tel.: (0 46) 397 715, (0 46) 397 711

 PLATINIMO TARNYBA
 Tel. (0 46) 397 713

 LEIDĖJAS
 © 2026 UAB „Ilda“

 SPAUSDINO
 UAB „Spaudos kontūrai“

TIRAŽAS 7 500

 Platinamas su laikraščiu „Klaipėda“
 kartą per mėnesį, taip pat „Duris“ galima įsigyti
 „Klaipėdos“ laikraščio redakcijoje Klaipėdoje arba
 užsiprenumeruoti atskirai Lietuvos pašte

ISSN 2351-5848

 Rankraščiai nerecenzuojami
 ir negrąžinami

VIRŠĖLYJE

 1 psl. – Mindaugo Petručio kaligrafijos kūrinys. 2026.
 4 psl. – V tarptautinio nematerialaus kultūros paveldo
 festivalio „Lauksnos“ akimirka. Domo Rimeikos nuotr.

ŽURNALĄ REMIA

MRF MEDIJŲ
 RĖMIMO
 FONDAS

 Žurnalo „Durys“ veiklai Medijų rėmimo fondas
 2026 m. skyrė 31 904 Eur. Spaudos projektui „Profesionalaus meno atodangos žurnale „Durys“ 2026 m.“
 MRF skyrė 45 000 Eur finansinę paramą

DIENA
MEDIA
 N • E • W • S

Klaipėda

TURINYS

MUZIKA

Žaneta SKERSYTĖ. Smuikininkas A. Strimaitis: pamirškite motyvaciją, rinkitės žodį „reikia“ 4

TEATRAS

Evelina ZENKUTĖ. Atkerėti nuo buitinio egoizmo: „Juodvarnių seserų“ rūpesčio etika 10

SUKAKTIS

 Klaipėda švenčia: LMTA Klaipėdos fakulteto 55-ojo gimtadienio šventėje pasirodys garsūs
 dėstytojai ir talentingi studentai 16

ERDVĖS

Juta KIUDĖ. Išnirusiame laike šansų vilčiai – daug 20

KINAS

Andrius RAMANAUSKAS. Seniausias pasaulio epas šiuolaikinių žiūrovų teisme 28

PARODŲ SALĖSE

Banga Elena KNIUKŠTAITĖ. Kilmės afektai 31

Ugnė BRAZYTĖ. (Ne)keista 36

ETNOKULTŪRA

 Aušra Žemyna KAVALIUSKIENĖ. Festivalio „Lauksnos“ aidai: Klaipėdoje sujungtos širdys ir
 kultūros 40

GINTARO LAŠAI

Nida TIMINSKAITĖ. Eilėraščiai 54

Ada BURZDŽIŪTĖ. Mintijimai 56

Poulas BORUMAS. Eilėraščiai 58

Alma RIEBŽDAITĖ. Sugrįžti į pasaulį 60

Smuikininkas A. Strimaitis pamirškite motyvacinę rinkitės žodį „reikia“

Smuikas Aido Strimaičio rankose atsirado dar vaikystėje, beveik atsitiktinai, net kiek prieš paties norą, tačiau ilgainiui tapo neatsiejama gyvenimo dalimi. Baigęs M. K. Čiurlionio menų mokyklą ir studijas Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, A. Strimaitis savo kelią tęsė tiek simfoninėje, tiek kamerinėje scenoje. Dešimtmetį grojęs Lietuvos valstybiniame simfoniniame orkestre, jis aktyviai dalyvavo kamerinės muzikos gyvenime, koncertavo prestižiniuose Lietuvos ir užsienio festivaliuose, o šiandien jo muzikinė kasdienybė persikėlusi į pajūrį – Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro orkestrą. Vis dėlto pats smuikininkas muziką linkęs vadinti ne profesija, o hobiu – erdve, kurioje svarbiausia ne titulai ar pasiekimai, o vidinis santykis su garsais, nuolatinis abejojimas savimi ir troškimas eiti pirmyn. Apie smuiką, mokytojus, formavusius ne tik kaip muzikantą, bet ir kaip žmogų, bei santykį su scena – šis pokalbis.

Žaneta SKERSYTĖ

Ne profesija, o hobis

– Griežti smuiku pradėjote būdamas šešerių. Kaip muzika atsirado jūsų gyvenime?

– Ne kažin koks ten ir griežimas būnant šešerių. Bet, kaip viskas prasidėjo, prisimenu iki šiol. Vieną dieną į klasę atėjo muzikos mokytojas iš Naujosios Vilnios muzikos mokyklos, prisistatė ir paklausė: „Gal kas norite mokytis muzikos?“

Aišku, kad norime! Daugiau nei pusė klasės pakėlė rankas. Nuėjome, patikrino klausą, ritmo pojūtį. Pasakė: „Priimtas, groši smuiku.“ Tėvai, žinoma, džiaugėsi – sūnus turi gabumų. O aš sakiau: „Žinot, aš smuiku nenoriu groti, noriu gitaros.“ Bet savo noro taip ir nepramušiau – viena pirmųjų

nesėkmių muzikoje (*juokiasi*). Smuikas – tai smuikas. Taip viskas ir prasidėjo. O muziką pamėgau gerokai vėliau.

– Kada tapo aišku, kad muzika ne tik hobis, kad ji taps jūsų gyvenimo keliu ir profesija?

– Jūs sakote – profesija. Man šitas žodis iki galo nelimpa. Gyvenimo kelias – taip, bet jis juk nėra tik muzika. O štai „hobis“ man skamba labai gerai. Hobis – tai, kai nori improvizuoti, tobulėti, džiaugtis. Tai supratau ne šešerių, o jau vyresnėse klasėse, mokydamasis M. K. Čiurlionio mokykloje.

Didžiausi mokytojai

– Mokėtės pas Ingridą Armonaitę ir prof. Raimundą Katilį. Kaip mokytojai formavo jus kaip atlikėją ir žmogų?

– Be jokios abejonės, jie buvo mano didžiausi mokytojai. Tačiau nenorėčiau pamiršti ir pirmųjų muzikos mokyklos mokytojų – jei ne jie, mano kelyje nebūtų nei I. Armonaitės, nei R. Katiliaus.

Kiekvienam labai svarbi pradžia: kiek mokytojai tave išmoko pradžiamokslio, elementarių dalykų, kurie ne visiems būna paprasti ir lengvai išmokstami. Žemai lenkiu prieš juos galvą.

Vyresnėse „čiurlionkės“ klasėse mokiausi pas I. Armonaitę. Gaudavau tiek profesionalių pastabų, kad nespėdavau jų įgyvendinti nuo vienos pamokos iki kitos. Ir taip – pamoka po pamokos. Esu labai dėkingas – tai buvo tikras tramplinas į muzikos pasaulį.

Muzikos akademijoje mokiausi pas prof. R. Katilį. Labai norėjau pas jį patekti, nors daug kas atkalbinėjo. Paprašiau draugų, kad pasikalbėtų su profesoriumi. Jis pasakė: „Ateik, pakalbėsime.“ ►

i maitis: ija,

Smuikininkas A. Strimaitis muziką linkęs vadinti ne profesija, o hobiu – erdve, kurioje svarbiausia ne titulai ar pasiekimai, o vidinis santykis su garsais, nuolatinis abejojimas savimi ir troškimas eiti pirmyn.

Dominyko Mažūno nuotr.

„Duo Strimaitis“ su D. Katkumi ir V. Gerulaičiu.

A. Strimaitis – vienas iš Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro orkestro pirmųjų smuikų.

„Camerata Palatina Vilnensis“ 2012 m.

◀ Iki šiol prisimenu, kaip ėjau: širdis kulnuose, kalbos dovana prarasta. Aišku, profesorius viską mato. Pirmas klausimas: „Rūkai?“ „Na, taip.“ Antras: „Geri?“ „Kartais.“ „Tada gerai, priimtas.“

Ir po to – penkeri metai, kurie liko visam gyvenimui. Ne tik profesinė, bet ir žmogiškąja tų žodžių prasme. Pasisekė man. Ačiū!

Miela publika, būkite kritiška, nepataikaukite muzikantams. Nuo to visiems bus tik geriau.

Po monooperos „Prima Donna“ premjeros KVMT.

Indrės Pix nuotr.

„Duo Strimaitis“ ir Čiurlionio kvartetą.

Daug įvairios veiklos

– *Daug metų grojote Lietuvos valstybiniame simfoniniame orkestre, o dabar – Klaipėdos valstybiniame muzikiniame teatre. Kas paskatino persikelti į pajūrį?*

– Lietuvos valstybiniame simfoniniame orkestre grojau dešimt metų. Tuo pačiu metu buvo ir „Duo Strimaitis“, ir kvartetą „Chordos“, ir Vilniaus kamerinio orkestro pradžia (dabartinis Šv. Kristoforo orkestras) – tik spėk suktis.

Vėliau atėjo tuščias periodas – buvau šiek tiek persisotinęs. Tada paskambino Mindaugas Bačkus ir paklausė: „Gal nori pagroti Klaipėdos kameriniame orkestre?“ Taip ir atsiradau pajūryje.

– *Ką jums reikia groti Klaipėdos muzikiniame teatre?*

– Kaip ir sakiau – muzika man yra hobis. Tai ir reikia: turėti hobį (juokiasi).

– *Ar muzika suvedė jus su žmona? Papasakokite apie „Duo Strimaitis“.*

– Taip, muzika suvedė. Tačiau bendras kūrybinis gyvenimas mūsų neišlaikė – su žmona seniai išsiskyrėme. Šiuo metu gyvenu su drauge.

Su „Duo Strimaitis“ buvo labai intensyvus laikotarpis: daug koncertų, konkursų, du įrašyti CD, pradėjome organizuoti Paežerių dvaro festivalį – iš viso surengta 11. Buvo labai daug veiklos.

– *Gal visa jūsų šeima muzikuoja?* ►

Klaipėdos kamerinio orkestro kvartetą ir pianistas A. Palley.

Solo su Klaipėdos kameriniu orkestru.

Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras su dirigentu G. Rinkevičiumi 1995 m.

Su D. Dikšaičiu Paežerių dvaro festivalyje 2008 m.

E. Balsio menų gimnazijos mokytojų koncerte su J. Kurausku.

◀ – Deja, ne. Šeimoje daugiau niekas nemuzikuoja. Tiesa, sūnėnas choreografas Dovydas Strimaitis – Aukso scenos kryžiaus laureatas.

Savimi nesididžiuoja

– *Žvelgdamas atgal, kokiais savo kelio etapais labiausiai didžiuojatės?*

– Tiesą sakant, apie tai net nesusimąščiau. Esu žmogus, kuris savimi nesididžiuoja. Taip jau nuo vaikystės.

– *Ar yra kūrinių, kurie jums ypatingi?*

– Kiekvienas kūrinys reikalauja pastangų. O pastangoms reikia ištvermės. Bet kai viską padarai – ateina ta ypatinga muzikinė palaima.

Neturiu vieno mėgstamiausio kūrinio. Gal dar „nesubrendau“. Tačiau galiu išskirti mėgstamiausią epochą – baroką. Gaila, kad mūsų teatro orkestro retai atliekama, nors tai nepaprastai graži muzika.

Tačiau spalio 9, 10, 13 d. Klaipėdos valstybiniame muzikiniame teatre (KVMT) laukiama ypatingo įvykio: pirmą kartą Lietuvos muzikinio teatro scenoje bus pastatyta Georgo Friedricho Händelio opera „Julijus Cezaris Egipte“, o KVMT repertuarą praturtins autentiškai atliekamas baroko sceninis veiklas. Operos pastatymui jėgas suburs KVMT ir kvietiniai solistai iš Lietuvos ir užsienio, Klaipėdos koncertų salės kamerinis orkestras, kvietiniai baroko muzikos instrumentalistai ir visa KVMT baleto trupė.

– *Ar būna momentų, kai atrodo – nepavyks?*

– Kad nepavyks – apie tai negalvoju. Jei jau pradėti kažką, turi pavykti. Aišku, ne visada taip nutinka.

Kartą prieš koncertą kolega pasakė: „Tu čia groji – tačiau vis tiek nepavyks.“ Labai supykau, bet pavyko. Dabar į tokius dalykus nebereaguojau. Kartais pats taip pasakau kitiems – įdomu stebėti reakcijas.

O kalbant apie „nenorių“, tai mokiausi laikais, kai nebuvo žodžio „motyvacija“. Buvo žodis „reikia“. Ir tai labai padeda.

Judėti pirmyn

– *Kas jus motyvuoja nesustoti ir tobulėti?*

– Nuolat esu nepatenkintas savo atlikimu. Gal tai ir nėra gerai, bet man tai padeda judėti pirmyn.

Didžiausias rodiklis – klausytojai. Kai jiems patinka tai, ką darai, atsiranda energijos. Tai tarsi priklausomybė – norisi dar geriau.

– *Ar turite svajonę ar tikslą?*

– Turbūt pagroti „Carnegie Hall“ Niujorke. Gal tai labiau noras nei tikslas. Nors, kaip sako draugai, – labai paprasta: išsinuomoti salę ir pagroji (*juokiasi*).

– *Ar lieka laiko laisvalaikiui?*

– Sudėtinga. Bet padeda disciplina. Nors prisiversti kartais sunku.

Laisvalaikiu mėgstu žvejoti, grybauti, keliauti po kalnus, plaukti baidarėmis.

– *Ką patartumėte jauniems muzikantams ir publikai?*

– Jauniems muzikantams – vaikščiokite į koncertus, daug dirbkite ir pamirškite žodį „motyvacija“. Yra geresnis žodis – „reikia“.

Miela publika, būkite kritiška, nepataikaukite muzikantams. Nuo to visiems bus tik geriau.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

1990 m. Abiturientas.

Su M. K. Čiurlonio menų gimnazijos bendraklasiais – Vilniaus „Žalgirio“ sirgaliais. 1989 m.

Gastrolėse Taivanyje.

Žvejyba Zarasuose.

Atkerėti nuo buitinio „Juodvarnių seserų“

Pienė, Vienuolė, Pakalnutė, Kamanė, Ožka, Rūkas. Žmogų nuo gyvulio skiria sąmoninga atmintis ir gebėjimas įprasminėti savo praeitį. Pienė, Vienuolė, Pakalnutė, Kamanė, Ožka, Rūkas. Herojų sukuria jį supantys „nematomi“, rūpestį kitu aukščiau visko iškeliantys žmonės. Pienė, Vienuolė, Pakalnutė, Kamanė, Ožka, Rūkas. Birželio 18 d. Kultūros fabrike pristatytas Klaipėdos jaunimo teatro muzikinis objektų spektaklis „Juodvarnių seserys“ sluoksniuoja efemeriskai muzikalų, poetinį paminklą 1944–1953 m. partizaninio pasipriešinimo dalyvėms – moterims. Pienė, Vienuolė, Pakalnutė, Kamanė, Ožka, Rūkas. Privalome kartoti garsiai, kad lyg į dalelių greitintuvą patekęs praeities aidas materializuotųsi pavidalais, kuriuos bent akimirką galime patirti visomis jūslėmis.

Evelina ZENKUTĖ

Feminizmas kitaip

Suvokdami poslinkį į dabarties prabangą, galime tik konstatuoti: maždaug aštuoniasdešimt metų skiria mišką, į kurio paklotę sunkėsi laisvės gynėjų kraujas, kuris buvo atsisakiusiųjų pasiduoti sąjungininkas, kurio žemė tapo patalu nukautiesiems fiziškai, ir mišką, esantį taikių pasivaikščiojimų, terapijos, relaksacijos ar pabėgimo nuo urbanistinės beprotybės vieta. Ir viena, ir kita – vis ta pati medžių, krūmų, samanų ir žolių santalkos erdvė, sykiu – gal net stebu-

Spektaklio „Juodvarnių seserys“ (režisierė M. Mičiulytė, dramaturgė, kompozitorė I. Pakšytė) akimirkos. Vaidina L. Akstinaitė, E. Girkantaitė, V. Kvederavičiūtė, R.

egoizmo: rūpesčio etika

klų laukas, kuriame įmanomos keisčiausios transformacijos, netikėčiausi susidūrimai, vertingiausios istorinės ar etinės pamokos.

Tame daugiadimensiniame miške ir susitiko režisierė Milda Mičiulytė, dramaturgė, kompozitorė Ieva Pakštytė, Klaipėdos jaunimo teatro aktorės; susitiko folkloras, liaudies pasaka „Dvylika brolių, juodvarniais lakstančių“, metaforos, poezija ir muzika; susitiko iki šiol piktais burtais užkerinti netoliese gyvenanti ragana; susitiko fizinių pavidalų, balsų netekusios partizaninio pasipriešinimo dalyvės, šimtų jų likimai, istorijos, virtusios šešiomis archetipinėmis moterimis. Lyg medžių šaknys ar lapų lajos į melancholišką visumą susipynė, susiraizgė idėjos, garsai, kūnai.

Mintimis apibėgusi visus per pastaruosius kelerius metus matytus feministinio dis-

kurso keliu vedamus spektaklius, suprantu rašanti vieną ir tą patį ilgą tekstą. Jame visada sutiksime apie moteris kuriančias moteris, iš naratoriaus vyro perimtą balsą, iš paraščių, nematomumo zonų į pagrindines eilutes, fokusą perkeliame arba stereotipų apnašas nuo savęs bandančius nusigremžti moterų personažus. Kitaip tariant, tarsi deimaniukas kietas idėjinis karkasas dažniausiai išlieka, tik, keičiantis žiūros perspektyvai, sutviska vis kita jo briauna.

Spektaklis „Juodvarnių seserys“ žanro „moteris apie moteris“ kontekste blyksteli lyg savotiška atsvara radikaliai feminizmui, vyrų ir moterų supriešinimui ar kaltųjų paieškoms. Kraštutinumų draskomame pasaulyje reikia ir to. Taip, pastatymo foku- se – partizaninio pasipriešinimo Lietuvoje

dalimi buvusios moteris ir joms grąžinti balsai, kūnai, vis dėlto jie sukoncentruoti ne į pačias save, bet į kitus. Sykiu iš šių empatijos, tylaus pasiaukojimo gijų audžiami dar vieni jau mus, žiūrovus, nuo buitinio egoizmo atkerėti turintys marškiniai.

Perrašyti herojų

Šešis spektaklio personažus – Pienę, Vieniuolę, Pakalnutę, Kamanę, Ožką ir Rūką – dramaturgė I. Pakštytė sukonstravo iš daugiau nei trisdešimties partizaninio pasipriešinimo laikotarpio moterų biografijų. O kai sukonstravo, sudėjo į šešis monologus ir šešias savo sukurtas dainas. ►

ūtė, R. Latvėnaitė, I. Pakštytė ir E. Šimelionė.

Mato Mačiulskio nuotr.

◀ Nesvarbu – besislėpdamos miške ar likdamos įprastame pasaulyje; su ginklu, tvarsčiu, perspausdintu laikraščiu ar maisto ryšulėliu rankose; išgyvendamos, mirdamos aukojantis ar net išduodamos; slėpdamos, perspėdamos ar laukdamos; būdamos mylimosios, dukros, seserys ar kaimynės, aktorių Laimos Akstinaitės, Elzbieta Girkantaitės, Vaivos Kvedera-vičiūtės, Rugilės Latvėnaitės, I. Pakštytės ir Evelinos Šimelionės įkūnytos moterys pasakojimais ir gyvai atliekama muzika perteikia tai, ką psichologė, filosofė, feminizmo teoretikė Carol Gilligan apibrėžia kaip rūpesčio etiką.

C. Gilligan teigimu, moralė kyla ne iš abstrakčių taisyklių, o iš santykių palaikymo. Taigi per ryšį su kitu žmogumi, atsakomybę už jį. Rūpestis tokiu atveju nėra švelni, privati emocija. Jis gali tapti veiksmu, reikalaujančiu rizikos, drąsos, kartais net pasiryžimo mirti. „Juodvarnių seseryse“ rūpestis nėra priešingybė pasipriešinimui. Jis pats virsta viena iš pasipriešinimo formų. O tada herojaus samprata ima keistis.

Herojus niekada neatsiranda vienas. Jį sukuria tie, kurių vardai dažnai nepatenka

į istorijos vadovėlių puslapius. Tie, kurie atnešė maisto. Įsiuvo žinutę į drabužį. Palai-
kė dvasią kurdami poeziją. Paslėpė žmogų.
Tvarstė žaizdą. Laukė, kai nieko daugiau
nebuvo galima padaryti.

Spektaklyje heroizmas išskaidomas.
Jis nebepriklauso vienam didvyriškam
kūnui, vienam taikliai iššovusiam ginklui,
o pasklinda tarp daugybės nematomų,
bet aktyviai, tikslingai, pasiaukojančiai
veikiančių rankų. Šiuosyk moteriškų rankų,
kurios ne tik padeda grėsmę patiriančiam
materialiam pasauliui išsilaikyti, bet į kurias
patekusios medžio šakos virsta plasnojan-
čiais paukščio sparnais.

„Saikas“, štai koks
smarkiai nepoetiškas
žodis ateina į galvą
bandant apibūdinti itin
poetišką spektaklį.

„Juodvarnių seserų“ seserystė nėra
vien moterų solidarumo metafora – net
pats pavadinimas suponuoja priklausymą
kitiems, juodvarniams; ji platesnė, kalba
apie gebėjimą būti susietam su kartais net
svetimų žmogumi taip, kad jo likimas tam
tikrą akimirką taptų ir tavo atsakomybe,
sykiu apeliuoja į meilės sąvoką, kurią, noriu
tikėti, didžiausia dalimi ir sudaro rūpestis
aplinkiniais.

Štai, rodos, paprastutė scena: ant kelmo
užlipa viena aktorė, tada – antra. Abiem
tenka balansuoti, įsikibti vienai į kitą, padėti
nenukristi. Taip veikia empatija – paviršiai,
ant kurių stovima, visada labai siauri, nepa-
togūs, o išsilaikyti reikia ne tik pačiai, bet ir
padėti kitam. Kartais rizikuojant nugarmėti
dviese.

Išsinerti iš metaforų

Šių rūpesčio apraiškų kupina ir į spek-
taklį įsiterpanti lietuvių liaudies pasaka
„Dvylika brolių, juodvarniais lakstan-
čių“. Laimė, nevirstanti tik archajiška
puošmena ar dekoratyvia šešių moterų
istorijas supinančia jungtimi: folkloro
vaizdiniai pastatyme įgyja istorinių
kontūrų, o istoriniai įvykiai – pasakišką,
archetypinį gylį. ►

◀ Ir viskas čia tampa skausmingai, jau kone išsineriant iš metaforų, kontekstų, intertekstų voratinklų, aišku. Tame pačiame miške susitinkantys šeši spektaklio moterų personažai ir pagrindinė pasakos veikėja – to paties kūno ir kraujo. Septynerius metus sesuo savo rankomis trina dilgėles, audžia marškinius, kad galėtų atkerėti piktosios raganos juodvarniais paverstus brolius – ir šis stebuklinis laikas įtaigiai susiraizgo su beveik dešimtmetį trukusia Lietuvos rezis-

tencija, kurios svarbi dalis buvo nematomas moterų darbas.

To paties kūno, kraujo spektaklyje ir miškiniai su dvylika brolių-juodvarnių, o piktoji pamotė – su Sovietų Sąjunga. Matyt, tokia šurpi jos priedermė: įprastą gyvenimo tvarką paversti chaosu, nužmoginti, atimti jo tapatybę, laisvės gynėją transformuojant į „banditą“, o siekį apsaugoti savo sienas ir namus – į „nusikaltimą“.

Neperspaudimo įtaiga

Vis dėlto, be jautraus praeities rekonstravimo, tik pustoniais ar pauzėmis kalbėjusių moterų tapatybių architektūros, turtinančio istorijos ir pasakos suliejimo, norisi akcentuoti ir tai, ko pastatyme išvengti pavyko. Omeny turiu ne tik minėtą radikalų feminizmą, kuriuo vadovaujantis iš naratyvinio miškelio būtų buvę eliminuoti bet kokie vyriški pėdsakai. Svarbiausia – išvengta sutirštinto patoso, egzaltacijos ar dirbtinio graudenimo. „Saikas“, štai koks smarkiai nepoetišką žodis ateina į galvą bandant apibūdinti itin poetišką spektaklį.

Nė vienas „Juodvarnių seserų“ personažas netampa didžia didvyre ar heroje – net su ginklu kovojanti Ožka ar tylą į mirtį iškeitusi Kamanė. Kaip antididvyre ar antiheroje netampa NKVD dirbusi ir partizanus išdavusi agentė Rūkas. Ir saugumą ji galiausiai išduoda. Nė vienas iš šešių monologų neidealizuoja, neišaukština moterų. Priešingai. Jų istorijas, kantrų, empatiją grįstą darbą įbalsina paprastai, ramiu tonu, be nereikalingo dramatismo.

I. Pakštytės sukurto šešios dainos – irgi: nėra nei tiesmukos, nei deklaratyvios ar pernelyg pretenzingos, veikiau tiesiog

praradusios aiškius laiko ir erdvės kontūrus, iki pat šerdies nusluoksniuojančios kiekvieną personažą. Gal todėl jaudina, švelniai sukirbina gerklę. Net per kiekvieną kūrinį vis kitais instrumentais grojančios aktorės pačios savimi tampa tiek prigimtinio, tiek grėsmių akivaizdoje dar labiau sustiprėjančio moteriškojo daugiainstrumentiškumo metafora.

Paprastas, tiesiogine tų žodžių prasme labai žemiškas, gamtiškas scenovaizdis ir naudojami objektai (lėlės-marškinų, judesio režisierius Eugenijus Slavinskas; scenografė Renata Valčik) – tošys, kelmiai, šakos, akmenys, smėlis – spektaklyje ne tiek reprezentuoja mišką, kiek patys tampa jo dalimi – gyva, nuolat kintančia medžiaga, turtingu audiniu vaizduotei išsivynioti ir suplazdėti. Iš to paprastučio rekvizito, rodos, ir išauga visa pastatymo pajauta: taktili, melancholiška, medityvi, gelianti. Sykiu jis padeda aktorėms chameleoniškai susiliesti su gamta, pats susikryžmina su dvasinio pasaulio dimensija: lygiai kaip pasaka tampa istorija, o istorija pasaka, taip ir elementari buitį, apčiuopiamas, kone primitivus materia-

lumas virsta lyrika, o lyrika – buitimi ir materialumu. Veikiausiai gražiausius rūmus fantazija pastato skurdžiausiomis realybės sąlygomis.

Prieš srovę

Kuo daugiau rašant į atmintį atplasnėja spektaklio nuotrupų – tarp pirštų byrančio smėlio, aktorių rankose skriejančių žolėmis apkaišytų marškinų, su kelmiais susiliejančių plaukų, skambėjusių dainų fragmentų, – tuo labiau ryškėja viena: „Juodvarnių seserys“ yra gilus mūsų dienų anachronizmas. Dabarties antipodas.

Šis pastatymas kviečia ne vartoti išpūdžius, o tiesiog išbūti. Neskubėti, leisti vaizdui nusėsti, garsui įsirežti, istorijai pasilikti. Tokia ramybė priešinasi ne tik beprotiškam kasdienybės greičiui, bet ir nūdienos žmogui peršamai individualistinei, egoistinei nuostatai, kad gyventi pirmiausia privaloma tik sau. Kiti vėliau, kažkada. Jei išvis.

Čia, miško tankmėje, žmogaus būtis nebėra asmeninė nuosavybė. Ne kaip egzaltuota auka, o kaip savaime suprantama buvimo pasaulyje forma, ji dovanojama kitam, bendrai idėjai, tam, ko pats žmogus galbūt niekada nebesulauks.

O tada iš pačios miško šaknų gilumos išsiveržia, ko gero, esminis spektaklio akordas. „Kol pasakos, legendos saugo atmintį, iškyla klausimas, kuo tikėti dabarty. Tad kuo tiki? Ar tiki? Ar tiki savim? Tikėti leista nemirtingiems, kitiems būt lemta akmenim“, – Kovotojos dainoje reziumuoja I. Pakštytė, palikdama apnuoginantį klausimą jau mums, žiūrovams, nes kuo tikėjo partizaninio pasipriešinimo dalyviai ir dalyvės, atrodo, daugiau nei aišku.

Apie tai pamąstyti norisi tyliai ir lėtai. O begalvojant – lyg ieškant atsvaros stingdančiai akmenų lemčiai – dar sykį įpūsti gyvybę: Pienė, Vienuolė, Pakalnutė, Kamanė, Ožka, Rūkas.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Klaipėda švenčia: LMTA Klaipėdos fakultetas šventėje pasirodys garsūs dėstytojai

Rugsėjo 1-ąją laukia įspūdingas elektroninės muzikos koncertas su kompozitoriumi M. Urbaičiu. Gabijos Matkutės nuotr.

Šį rudenį Klaipėdoje šurmuliuos menas – 55-ąją gimtadienį minintis Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (LMTA) Klaipėdos fakultetas miesto gyventojus ir svečius pakvies į specialiai šiai progai skirtą renginių programą. Porą mėnesių trukusiančio kultūrinio festivalio metu žiūrovai turės unikalią galimybę susipažinti su tarp LMTA sienų gimstančiais muzikos, teatro ir šokio kūriniais.

Kultūros lopšys

„Klaipėda švenčia“ festivalyje koncertuos maestro P. Geniušas. Monikos Matildos Andrulytės nuotr.

LMTA Klaipėdos fakultetas savo istoriją pradėjo skaičiuoti 1971 m. gegužę, kai tuometis švietimo ministras Henrikas Zabulis išleido įsakymą steigti Šiaulių pedagoginio instituto Klaipėdos muzikos fakultetą. Per 55 metų laikotarpį dabartinis LMTA Klaipėdos fakultetas patyrė daug permainų, net kelis kartus buvo keičiama jo struktūra ir priklausymas, bet esminė misija nesikeitė – ruošti kultūros darbuotojus ir pedagogus, kurie įspūdingai prisidėjo ir tebeprisideda prie Vakarų Lietuvos regiono ir visos Lietuvos kultūrinio gyvenimo.

2018 m. Klaipėdos fakultetas buvo vėl sugrąžintas į LMTA sudėtį. LMTA Klaipėdos fakulteto dekanė Loreta Jonavičienė džiaugiasi, kad šio fakulteto absolventai aktyviai užsiima kultūrine veikla, yra aktyvūs didžiųjų Lietuvos renginių dalyviai ir organizatoriai.

os fakulteto 55-ojo gimtadienio ojai ir talentingi studentai

„Atsigręžus atgal, labiausiai džiugina absolventų laimėjimai ir jų darbai. Į dainų šventes daugiausia suvažiuoja būtent Klaipėdos fakulteto absolventai su jų vadovaujamais meno kolektyvais. Jie atveža didžiausią būrį muzikantų, dainininkų ir šokėjų, yra kviečiami būti dainų švenčių, įvairių festivalių dirigentais, asistentais, baletmeisteriais, režisieriais. Studijas baigę puikūs mokytojai su savo mokiniais yra tapę tarptautinių ir nacionalinių konkursų bei festivalių laureatais“, – apie LMTA Klaipėdos fakulteto alumnus pasakojo fakulteto dekanė L. Jonavičienė.

Šiuo metu Klaipėdos fakultete vykdomos dviejų – bakalauro ir magistrantūros – pakopų, trijų meno krypčių – muzikos, šokio ir teatro – studijos.

Su elektronine muzika

„Klaipėda švenčia“ festivalis prasidės rugsėjo 1-ąją kartu su naujaisiais studijų metais išpūdingu elektroninės muzikos koncertu, kuris taps ne tik Klaipėdos fakulteto, bet ir viso Klaipėdos miesto švente. Rugsėjo 1-ąją akademijos kiemelis atsivers studentams, būsimiems studentams, miesto bendruomenei ir visiems šiuolaikinės muzikos gerbėjams.

Šis gimtadienio vakaras kviečia patirti gyvą, šiuolaikišką ir nuolat kintančią LMTA kūrybinę energiją. Scenoje pasirodys LMTA profesorai, kompozitoriai ir elektroninės muzikos kūrėjai: kompozitorius, nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas Mindaugas Urbaitis kartu su elektroninės muzikos kūrėja, DJ

ir Auksinio scenos kryžiaus laureate Marija Paškevičiūtė, kūrybinėje veikloje žinoma kaip Maria Paskevici, pristatysiantys projektą „Čiurlionis Remixed Live“, LMTA dėstytojas ir muzikos studijų inovacijų centro vadovas Mantautas Krukauskas improvizuos prie DJ pulto, o muzikos apdovanojimų M.A.M.A. laureatė, viena perspektyviausių Europos muzikos atlikėjų tituluojama Monikaze (Monika Zenkevičiūtė) atliks naujausias ir jau hitais spėjusias tapti dainas.

Didieji scenos vardai

Festivalio „Klaipėda švenčia“ metu žiūrovai turės galimybę išvysti retai uostamiestyje ►

Klaipėdai dedikuota LMTA simfoninio orkestro programa.

Monikos Matildos Andrulytės nuotr.

◀ matomus, bet muzikos gerbėjų ypač pamiltus scenos grandus. Rugsėjo 24-ąją LMTA Klaipėdos fakulteto koncertų salėje muzikos skambesiu dalsis LMTA profesoriai ir dėstytojai – atlikėjai, kurių vardai neatsiejami nuo Lietuvos muzikinės kultūros: Petras Geniušas, Zbignevas Ibelhauptas ir Rūta Rikterė, Petras Vyšniauskas ir Egidijus Buožis, Renata Marcinkutė-Lesieur, Monika Marija Dičiūnė, Tomas Dičiūnas ir Liudas Mockūnas. Vakaro programoje susilies klasikinė muzika ir džiazas, skambės solo, duetai ir trio, o kiekvienas pasirodymas atskleis savitą muzikinį pasaulį. Tai kartu ir reta proga pasimėgauti muzika išskirtinio interjero ir akustikos LMTA Klaipėdos fakulteto koncertų salėje, kuri retai kada būna atvira viešiesiems koncertams.

Festivalio „Klaipėda švenčia“ metu žiūrovai turės galimybę išvysti retai uostamiestyje matomus, bet muzikos gerbėjų ypač pamiltus scenos grandus.

Tai koncertas, kuriame LMTA atsiskleis ne tik kaip akademinė aplinka, bet ir kaip gyvas Lietuvos muzikos kūrybos centras – vieta, kur gimsta netikėti susitikimai, nauji skambesiai ir įkvepiančios meninės idėjos, cirkuliuoja gyva kūrybinė energija. Bilietus į šį koncertą jau galima įsigyti *bilietai.lt* platformoje.

Reivas ir maištas

Spalį į šokio pasaulį pasinerti kvies LMTA šiuolaikinio šokio studijų programos absolventų gaivališkas ir energingas spektaklis „Rave of Riot“, kurtas kartu su LMTA dėstytoja, viena ryškiausių šiuolaikinio šokio kūrėjų Agniete Lisičkinaitė. Tai intensyvi judesio, garso ir kolektyvinės energijos patirtis, kviečianti tyrinėti laisvės, protesto ir bendrystės ribas.

Spektaklyje susitinka dvi iš pirmo žvilgsnio skirtingos, tačiau savo esme artimos socialinės erdvės – reivas ir maištas. Jose individualumas transformuojasi į bendrumą, o asmeninis laisvės troškimas tampa kolektyvine patirtimi per ritmą, judesį, bendrą pulsą. Šokio spektaklis kelia klausimą, ar maištas yra laisvas pasirinkimas, ar neišvengiama socialinė ir psichologinė būtinybė. Tiek reivą, tiek protestą

vienija tas pats troškimas – išsilaivinti.

Šiuo spektakliu choreografė A. Lisičkinaitė tęsia savo kūrybinius tyrimus, kaip sceninės raiškos priemonėmis įkūnyti protestą. Kartu su LMTA šiuolaikinio šokio specialybės absolventais ji sukūrė nenutrūkstančią judesio kelionę išsilaivavimo link, joje asmeninis balsas susilieja su kolektyvine jėga.

„Rave of Riot“ sulaukė išskirtinio įvertinimo Lietuvos scenos menų lauke – 2025 m. spektaklis buvo atrinktas atidaryti tarptautinį „Sirenų“ festivalį, o jo komanda pelnė apdovanojimą „Už išskirtinę energiją“.

Simfoninis skambesys

Lapkričio 12-ąją festivalį uždarys LMTA simfoninio orkestro, vadovaujamo prof. Martyno Staškaus, specialiai šiai progai ruošiamą programą, kurią pradės ypatinga dedikacija Klaipėdai – skambės klaipėdiečio kompozitoriaus Zigmo Virkšo kūrinys „Į kylančią paukštę“, naujai atgimęs orkestrinėje versijoje. Originaliai fortepijonui ir smuikui sukurtas opus šiam koncerte įgaus naują skambesį smuikui, obojui ir simfoniniam orkestrui, sujungdamas kompozitoriaus kūrybinį palikimą, Klaipėdos muzikinę dviasį

Festivalyje bus parodytas A. Lisičkinaitės ir LMTA absolventų gaivališkas šokio spektaklis „Rave of Riot“.

ir šių dienų jaunųjų atlikėjų interpretaciją.

Taip pat koncerte skambės monumentalii Hectoro Berliozi „Fantastinė simfonija“ – vienas ryškiausių romantizmo epochos šedevrų. Tai kūrinys, reikalaujantis ne tik techninio virtuoziškumo, bet ir brandžios meninės vaizduotės, leidžiantis atsiskleisti visai simfoninio orkestro garsų paletai, emocinei jėgai ir atlikėjų meistriškumui.

LMTA simfoninis orkestras, įsteigtas 1953 m., yra antrasis seniausias iš šiandien veikiančių Lietuvos simfoninių kolektyvų. Orkestrą sudaro styginių, pučiamųjų ir mušamųjų instrumentų katedrų studentai, kurie kasmet pavasarį ir rudenį susiburia bendram muzikavimui ir pristato naujas programas. Per orkestro gyvavimo laikotarpį su juo dirbo iškiliausi Lietuvos dirigentai ir atlikėjai: Abelis Klenickis, Jurgis Fledžinskas, Juozas Domarkas, Gintaras Rinkevičius, Laurynas Vakarlis Lopas, Robertas Šervenikas. Nuo 2013 m. orkestrui vadovauja dirigentas prof. M. Staškus.

Klaipėdoje muzikuos saksofonininkas L. Mockūnas.

Teatrinės improvizacijos

Festivalyje „Klaipėda švenčia“ pasirodys ir teatralai – dėstytojai bei studentai. LMTA

Klaipėdos fakulteto Mokomajame teatre bus pristatomos specialiai Klaipėdai paruoštos improvizacijos. Daugiau informacijos apie jas bus atskleista rugsėjo pabaigoje.

Bilietus į renginius „Koncertuoja muzikos grandai“, šokio spektaklį „Rave of Riot“

ir LMTA simfoninio orkestro koncertą Klaipėdos koncertų salėje platina *bilietai.lt*. Rugsėjo 1-osios koncertas nemokamas ir atviras visiems.

Daugiau informacijos apie festivalį ir išsamią renginio programą rasite *lmta.lt*. PR

Uostamiestyje pasirodys džiazio vokalistė M. M. Dičiūnė.

Monikos Matildos Andrulytės nuotr.

Išnirusiame laike ša

XXX tarptautinio Thomo Manno festivalio pradžios koncerte „Pieces of Myself“ – devynios emocijos aštuoniais balsais“ pasirodė vokalinis ansamblis „ART'N'VOICES“ iš Lenkijos. Indrės Beniulytės nuotr.

Tarptautinis Thomo Manno festivalis Nidoje šiemet liepą vyko 30-ąją kartą. Kruopščiai apgalvota savaitės trukmės renginių programa svečiams ir vėl pasiūlė nerti į intelektualų nuotykią. Festivalio tema „Išniręs laikas. Viltis“ padiktavo daugelio programos renginių nuotaiką ir leitmotyvą – vilties ieškota muzikoje, kine, literatūroje, o svarbiausia – bendruomenėje, kurią per 30 veiklos metų Thomo Manno festivalis jau spėjo suburti.

Juta KIUDĖ

Festivalio kuratoriumo pirmininkė, istorikė ir diplomatė dr. Irena Vaišvilaitė mano, kad viltį turintys, viltimi gyvenantys žmonės yra bendruomenės ir visuomenės žmogiškumo inkarai, leidžiantys be baimės žvelgti į nenusipėjimą ar grėsmingą ateitį.

„Viltis yra ne tikėjimas, kad viskas kažkaip susiklostys, kad troškimai ir svajos išsipildys, o žvelgimas į sudėtingos ir dažnai priešiškos tikrovės gilumą per savo buvimą pasaulyje, per žmoguje esančią dvasios gelmę. Taigi viltis yra ne jausmas, o valinga, aktyvi kantrybės ir tvirtumo laikysena“, – teigė I. Vaišvilaitė.

Festivalio savaitę pasiūlė platų spektrą renginių – ekskursijas ir parodas, koncertus

ir kino vakarus, skaitymus ir diskusijas. Renginių žemėlapis driekėsi per visą Nidą, nepastebėti, kad čia vyksta Thomo Manno savaitė, buvo neįmanoma.

Ypatingi susitikimai

Didelio festivalio svečių susidomėjimo sulaukė susitikimas su režisieriumi Karoliu Kaupiniu. Thomo Manno memorialiniame muziejuje jis skaitė pranešimą apie laiką, mirtį ir viltį. Režisierius dalijosi mintimis, kad, rodos, visa Europa paskutiniu metu desperatiškai gauda paskutinį vakaro saulės spindulį, neapleidžia nuojauda, kad viskas, kas geriausia, jau praėjo. Šiame kontekste, pasak K. Kaupinio, frazė „viskas bus gerai“ negali būti viltis. ►

ansų vilčiai – daug

Kuršių nerijos istorijos muziejuje atidaryta A. Motuzo fotografijų paroda „Stebint žmones“.

Domo Rimeikos nuotr.

VDA Nidos meno kolonijoje vyko menininkų Invernomuto, D. Narkevičiaus ir E. Škarnulytės kūrinių paroda „Kopa“, surengta speciali ekskursija po ją.
Indrės Beniulytės nuotr.

Pianisto D. Kirilauskos rečitalis „Trys paskutinės Beethoveno sonatos: op. 109, 110, 111“ Nidos evangelikų liuteronų bažnyčioje. Domo Rimeikos nuotr.

◀ „Viltis nėra tikėjimas, kad viskas bus gerai. Viltis yra gero darymas nepaisant to, kaip viskas baigsis. Ir kuo beviltiškesnėje situacijoje tas geras daromas, tuo ta viltis stipresnė tampa. Reikia nesitikėti, kad viskas bus gerai, bet būti tikram, kad tai, ką tuo metu darai, yra gerai“, – savo pranešime teigė režisierius.

Jis pabrėžė ir būtinybę galvoti apie šalia esantį, duoti kitam. Jo manymu, gyvenimo pabaigoje galvosime ne apie save, o apie tai, ar pakankamai davėme šalia esantiems.

„Jeigu šiandien kas ir sukelia šiame pasaulyje įspūdį, kad jis artėja ne prie šviesos, bet prie juodosios skylės, tai pirma yra pojūtis, kad niekas nieko nebeduoda“, – sakė K. Kaupinis.

Kitas iškirtinis Thomo Manno festivalio svečias – Vokietijoje puikiai žinomas istorikas ir eseistas Karlas Schlögelis. Istorinių knygų autorius ragino rimtai nevertinti ateities pranašysčių, kurių tiek daug šiame geopolitiškai sudėtingame laike.

„Pasaulis šiandien yra tokioje situacijoje, kai ateitis yra neperregima. Tiek istorikams, tiek paprastiems žmonėms ateitis yra visiškai neaiški ir dėl to atvira interpretacijoms. Šiuo atžvilgiu esame praradę bet kokią saugumą, mums tenka persiorientuoti. Viena vertus, tai šokiruojanti patirtis. Kita vertus, ji ir didinga – mes turime progą viską permąstyti iš naujo“, – sakė K. Schlögelis, netikintis, kad istorija kartojasi. ▶

Žodžio programa: susitikimas su režisieriumi K. Kaupiniu Thomo Manno memorialiniame muziejuje.

Ekskursija-žygis „Laiko užpustytos istorijos“ su geografe A. Feser.

Domo Rimeikos nuotr.

Lietuviškos muzikos valanda Nidos evangelikų liuteronų bažnyčioje. Tarpukario Lietuvos kompozitorių – stipendininkų V. Bacevičiaus, V. Jakubėno, J. Nabažo, A. Račiūno muziką atliko LMTA studentai – pianistai G. Perskaudas ir D. Banišauskaitė. Domo Rimeikos nuotr.

◀ Jo manymu, kiekviena karta susiduria su visiškai naujais iššūkiais ir turi rasti dar nematytus būdus su jais tvarkytis.

Kalbėdamas apie aktualijas ir karą Ukrainoje, K. Schlögelis teigė, kad didžiausias Rusijos karinis pasiekimas yra ne užimtos teritorijos ir sunaikinti miestai, o tai, kad išsityrynė riba tarp tiesos ir melo. Tai tampa ypač aktualia problema tada, kai Europai taip trūksta budrumo.

Apie pokyčius informacinėje erdvėje kalbėjo ir kita festivalio viešnia, įtakingo Vokietijos dienraščio „Frankfurter Allgemeine Zeitung“ Kultūros skyriaus vadovė Sandra Kegel.

„Iš socialinių tinklų į žurnalistiką jau prasiskverbė ir vadinamieji *deepfakes*. Jie kelia itin didelį pavojų. Ne todėl, kad tai šiurkščios klastotės, o todėl, kad tai smulkios, įtikinamos manipuliacijos, sociali-

niuose tinkluose plintančios greičiau nei bet koks jų paneigimas. Ypač pavojingas jų poveikis mūsų pasitikėjimui žiniasklaida. Kai ima cirkuliuoti klastotės, žmonės ima tikėti viskuo, o galiausiai – jau niekuo, ir tai dezinformaciją sustiprina dvigubai“, – savo pranešime teigė S. Kegel.

Su festivalio lankytojais S. Kegel dalijosi mintimis apie žiniasklaidai kylančias grėsmes. Rezidavusi T. Manno namuose Los Andžele, S. Kegel domėjosi JAV žurnalistikos nuosmukiu – tai aktualu, nes už Atlanto prasidedančios tendencijos neretai pasiekia ir Europą. Stebėdama, kaip keičiasi jos profesinis kultūros žurnalistikos laukas, o kartu su juo ir procesai demokratiname pasaulyje, S. Kegel pabrėžė, kad aiškią poziciją turinti, stiprią nuomonę reiškianti vertinamoji kritika nuolatinio medijų triukšmo laikais įgyja dar daugiau svorio.

Renginių žemėlapis driekėsi per visą Nidą, nepastebėti, kad čia vyksta Thoma Manno savaitė, buvo neįmanoma.

„Kultūrinė viešoji erdvė neatsiranda vien dėl to, kad leidyklos leidžia naujas knygas, knygynai jas parduoda, o mes jas aptariame žiniasklaidoje. Ji gimsta mainantis nuomonėmis, požiūriais ir interpretacijomis. Žiniasklaidos kultūros puslapiai yra ideali vieta tokiems atradimams“, – savo pranešime teigė S. Kegel.

Festivalyje šiemet taip pat lankėsi ir žinomas vokiečių rašytojas, žurnalistas Jochenas Buchsteineris. Susirinkusiems į susitikimą jis pristatė savo knygą „Mes buvome Rytų Prūsija. Eilinė vokiečių šeimos istorija“ – kūrinį, kurį parašė remdamasis savo močiutės dienoraščiu.

Užaugęs pabėgėlių šeimoje Vakarų Vokietijoje, J. Buchsteineris vaikystėje nuolat girdėjo pasakojimus apie senąją Rytų Prūsiją – tai buvo gražūs prisiminimai, bet kartu ir giliai slypinčios traumos, susijusios su bėgimu nuo karo ir prarasta šeimos tėviške. Knygoje rašytojas mėgino ne tik atkurti savo šeimos istoriją, bet ir priminti, kokią įtaką Rytprūsijų kraštas prie dviejų marių turėjo Vokietijos valstybės ir kultūros istorijai.

Nidos kultūros ir turizmo informacijos centre „Agila“ vyko „Kino naktys“, moderavo D. Gluščevskis.

„Rytprūšiai pirmiausia buvo gamta – ir, jei galima tikėti vietiniais gyventojais bei svečiais, jos čia buvo daugiau negu bet kuriame kitame Vokietijos krašte. Retas kuris Vokietijos kraštovaizdis aprašytas su tokiu susižavėjimu ir taip netikėtai. Šiaurėje, prie jūros, Th. Mannas atrado „stebėtinai pietietiškę bruožų“. Kuršių marios jam priminė Viduržemio jūrą. „Ten auga į pinijas panašių pušų rūšis. Baltas krantas dailiai vingiuoja – galima pamanyti, kad esi Šiaurės Afrikoje“, – knygos ištrauką festivalyje skaitė J. Buchsteineris.

Kinas, muzika, skaitymai

Neatsiejama Thomo Manno festivalio dalis – atidžiai apgalvota muzikinė programa. Festivalio muzikos programos kuratorė Vytautė Markeliūnienė sakė, kad šiemet norėjosi išreikšti pagarbą festivalio publikai, kuri visada suprato ir jautė poreikį rimtai, rinkti- nei muzikai. Ir publika tai įvertino – koncertai vyko sausakimšoje Nidos evangelikų liuteronų bažnyčioje.

„Festivalio koncertuose driekėsi pagrindinė vilties tema: kaip dvasinė jėga ar vidinė ištvermė, kaip pasaulį matyti kitaip leidžianti kūrybinė jėga, kaip drąsa, vizionieriškumas, galimybė tikėtis. Bemaž visi koncertai atlikėjų parengti būtent šiam festivaliui“, – muzikos programą apibendrino V. Markeliūnienė.

Kava su Th. Mannu Kuršių nerijos istorijos muziejuje: Th. Manno kūrybos skaitymai. Skaito R. Leiserowitz. Domo Rimeikos nuotr.

Ne mažiau dėmesio sulaukė ir „Kino naktys“, kuriomis festivalio svečiai galėjo mėgautis atnaujintoje kino salėje Nidos kultūros ir turizmo informacijos centre „Agila“. Festivalio kino programos kuratorius Dmitrijus Gluščevskis sudarė penkių filmų programą, kurios centriniu akcentu tapo pernai Kanų kino festivalio kritikų ir žiūrovų širdis pavergęs Mashos Schilinski filmas „Žvelgiant į saulę“. Kiti keturi filmai savaip jungė praeitį ir dabartį, Lietuvą ir Vokietiją – tai K. Kaupinio „Badautojų namelis“, G. Žickytės „Irena“, K. Gornostal „Laiko juosta“ ir W. Beckerio „Sudie, Leninai!“.

Festivalio iniciatyva Kuršių nerijos istorijos muziejuje atidaryta Aivaro Motuzo fotografijų paroda „Stebint žmones“, jos kuratorė – menotyrininkė Gintautė Žemaitytė. A. Motuzas buvo ilgametis Thomo Manno festivalio bičiulis, daug metų originaliu žvilgsniu stebėjęs festivalio renginius pro fotoaparato objektyvą. Kūrėjo atminimui surengta ne tik ši paroda, bet dedikuotas ir baigiamasis festivalio koncertas.

Jubiliejų šiemet šventė ne tik visas festivalis, bet ir viena svarbi jo programos dalis – studentų esė konkursas, organizuojamas 10-ąją kartą. ►

Rašytojo Thomo Manno memorialiniame muziejuje vyko pokalbis su žymiu vokiečių istoriku ir eseistu K. Schlögeliu.

Festivalio metu V. ir K. Mizgirių galerijoje lankytojų duris atvėrė Lietuvos nacionalinio muziejaus archeologijos paroda „Kasdienybės pradžios“.

„Lied“ rečitalis Nidos evangelikų liuteronų bažnyčioje: B. Apblas (baritonas), S. Lepperis (fortepijonas).

Fortepijono rečitalis: skambina Pirmojo tarptautinio Vytauto Bacevičiaus konkurso laureatas J. Howsonas (Didžioji Britanija).
Domo Rimeikos nuotr.

◀ Konkurso komisijos narys, rašytojas ir vertėjas Laurynas Katkus įsitikinęs, kad esė žanras padeda atsiskleisti jaunajai mąstytojų kartai ir geriausiai fiksuoja kultūrinės atmosferos pokyčius.

„Per šiuos 10 metų savo tekstus esė konkurse skaitė 30 laureatų, jaunų autorių, kurių ne vieną dabar dažnai matome kultūrinėje, akademinėje veikloje, skaitome jų tekstus žiniasklaidoje“, – sakė L. Katkus.

Konkurso žiuri narė G. Žemaitytė pastebėjo, kad žanro požiūriu esė pasiskirstė į dvi grupes – tai analitinio pobūdžio rašiniai ir asmenine patirtimi grįsti, net išpažintinio tipo darbai.

Žodžio programa: festivalyje vyko susitikimas su vokiečių žurnaliste, „Frankfurter Allgemeine Zeitung“ Kultūros skyriaus vadove S. Kegel.

Kava su Th. Mannu Kuršių nerijos istorijos muziejuje: Th. Manno kūrybos skaitymai. Skaito A. Gailius ir A. Švedas.

„Dauguma tekstų galėtų tapti puikiais literatūrinėmis miniatiūromis, atspindinčiomis dabartinių studentų kartos santykį su savimi, visuomene ir rašymu“, – mano G. Žemaitytė.

Nidoje viešėjo trys studentai, kurių rašiniai sulaukė komisijos palankumo. Tai Gabrielė Brazaitytė, Vilniaus universitete studijuojanti taikomąją kalbotyrą, Kauno technologijos universiteto kalbos technologijų ir vertimo studentė Urtė Baltrušytė bei Vytauto Didžiojo universiteto psichologijos studentas Simonas Surdokus, kurio esė „Telekinėzės metodas, arba kaip mintimis judinti sielas“ buvo pripažinta geriausia ir įvertinta už maginės vaizduotės žaismę.

Kuršių nerijos istorijos muziejuje surengtas L. Katkaus moderuojamas susitikimas su esė konkurso laimėtoja U. Baltrušyte, S. Surdoku ir G. Brazaityte.

Tęsinio belaukiant

Thomo Manno festivalis tęsia pernai pradėtą trejų metų, trijų didžiųjų dorybių „Išnirusio laiko“ ciklą. Prasidėjęs Tikėjimo tema ir šiemet atsigręžęs į Vilties paieškas, kitąmet festivalis kvies kalbėti apie Meilę.

Festivalio vadovė, „Neringos muziejų“ direktorė Lina Jokubauskaitė-Motuzienė kviečia lygiai po metų ir vėl susitikti Nidoje: „Iki pasimatymo XXXI tarptautiniame Thomo Manno festivalyje „Išniręs laikas. Meilė“, kuris vyks 2027 m. liepos 10–17 d. Nidoje. Tikiu, kad ir vėl susitiksime ten, kur muzika, mintys ir žmonės kuria tai, kas išlieka ilgam.“

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Pabaigos koncertas Nidos evangelikų liuteronų bažnyčioje.

Domo Rimeikos nuotr.

Seniausias pasaulio epas ši u

Režisuoti Homero „Odisėjos“ ekranizaciją – tai reiškia savanoriškai atsidurti ant priekalo. Mat mėginant perlpti per tris tūkstančius metų susikaupusius kolektyvinius žiūrovų lūkesčius yra itin slidu. Filmas dar net nebuvo pasirodęs, o jau sulaukė daugybės komentarų ir kritikos.

Andrius RAMANAUSKAS

Žiūrovų dilema

Odisėjo legenda daugybę metų buvo perduodama iš lūpų į lūpas per dainas ir pasakojimus, kol Homeras visa tai užrašė, pavertė vientisu kūrinium. Tas kūrinys sugebėjo išlikti dar tris tūkstančius metų iki pat mūsų dienų. Tada dar prireikė maždaug trejų metų, kad būtų sukurtas filmas. Bet užtenka vos poros minučių, kad kažkas pareikštų nepasitenkinimą ir sumaltų viską į miltus kur nors interneto šiukšlynuose.

Pagrindinis galvos skausmas kūrėjams užsiimant tokia adaptacija yra bandymas suderinti savo autorinę viziją su polifoniniu kino salėje sėdinčių žmonių nuomonių choru: kur vienas žiūrovas reikalauja kuo tikslesnės „Odisėjos“ versijos, o jo kaimynas tiesiog trokšta pasimėgauti smagiu kvapą gniaužiančiu reginiu. Arba koks

nors puristas nori istorinio tikslumo ir dėmesio laikmečio detalėms, o modernistas laukia šviežio ir šiuolaikiško požiūrio į klasikinį kūrinį. Žiūrovų dilema, kad

jie nuolat reikalauja kažko visiškai naujo, nepatirto, bet kartu filmas turi tiksliai atitikti jų pačių išankstinius įsivaizdavimus. O režisieriaus tragedija, kad jis kuria Amžinybei, nors paprasti žiūrovai ateina į kino teatrą tiesiog dviem valandoms išjungti smegenų. Kiekvienas, prieš kurdami ir vertindami kitų kūrybą, atsinešame savo realybę ir savo gyvenimus. Tad kaip režisierius Christopheris Nolanas išsprendė šias dilemas?

Šiaip ar taip, nepaisant įvairios kritikos, naujausia 13-oji Ch. Nolano juosta „Odisėja“ pasiteisino ir privertė visą pasaulį

Kadrai iš filmo „Odisėja“ (rež. Ch. Nolanas, 2026 m.).

i uolaikinių žiūrovų teisme

sugrįžti prie Homero epų, o dėl didžiulio filmo populiarumo „Odisėjos“ ir „Iliados“ knygų pardavimai taip pat stipriai šoktelėjo į viršų.

Po antikinį pasaulį

Šioje „Odisėjos“ versijoje pasakojama apie Odisėjo (akt. Mattas Damonas) likimą po Trojos karo. Tai, kas turėjo būti paprasta kelionė namo į Itakę pas žmoną Penelopę (akt. Anne Hathaway), virsta dešimties

metų ištvermės išbandymu, nes pakeliui Odisėjas kovoja su mitinėmis būtybėmis, klastingomis jūromis ir patiria pačių dievų rūstybę. Jis karo išvargintas ir nukamuotas savo paties veiksmų psichologinės naštos, o kova dėl sugrįžimo namo dar toli gražu nesibaigė.

Tuo metu Itakėje visą laiką verda intrigos tų, kurie tikisi užimti Odisėjo sostą ir gauti Penelopės ranką. Sąmokslų priešakyje stovi klastingasis Antinojas (akt. Robertas Pattinsonas). Kadangi viltis, kad tėvas sugrįš, vis labiau blėsta, Telemachas (akt. Tomas Hollandas) yra priverstas ►

NAUJAS FILMAS

Pavadinimas: „Odisėja“ / „The Odyssey“.

Žanras: epinis, veiksmo, fantastika.

Šalis: JAV, 2026 m.

Režisierius: Christopheris Nolanas.

Scenarijaus autorius: Ch. Nolanas.

Operatorius: Hoyte van Hoytema.

Kompozitorius: Ludvigas Göranssonas.

Aktorai: Mattas Damonas, Tomas Hollandas, Anne Hathaway, Robertas Pattinsonas, Lupita Nyong'o, Samantha Morton, Johnas Leguizamo, Zendaya, Charlize Theron.

Trukmė: 2 val. 53 min.

Amžiaus cenzas: žiūrovams nuo 13 metų.

◀ subręsti daug anksčiau, nei tikėtasi, ir pats leidžiasi į kelionę, kad kartą ir visiems laikams išsiaiškintų, kas nutiko jo tėvui.

Tie, kurie susipažinę su graikų antikine literatūra, pabrėžia, kad filmą sudaro apie 70 ar 80 proc. Homero „Odisejos“ istorija, o likusi dalis – „Iliados“ ir Vergilijaus epinės poemos „Eneida“ motyvai. Nes juosta prasideda nuo Trojos arklio aptikimo, nors Homero knygoje jis iš tikrųjų nepasirodo.

Pirmąjį gerą pusvalandį Ch. Nolasas lėtai ir metodiškai įveda žiūrovus į antikinį pasaulį. Filmą nesilaiko tiesioginės chronologijos, ir, kaip įprasta Ch. Nolano filmuose, veiktumas nuolat šokinėja per skirtingus istorijos laikotarpius. Toks mėtymasis iš pradžių patiks ne visiems. Filmui prireikia šiek tiek laiko, kol jis įsibėgėja ir įsivažiuoja į žiūrovams malonų ritmą. Tačiau kai tai įvyksta, juosta nebepaleidžia dėmesio ir išlaiko jį iki pabaigos.

Veikia per asociacijas

Ch. Nolasas – vienas žymiausių nelinijinės pasakojimo struktūros atstovų ir efektyvus laiko manipulatorius savo filmuose. Viename interviu taip apibūdino Homero „Odiseją“: „Daugelį metų kalbėjau apie savo filmų nelinijinės pasakojimo struktūras, tarsi tai būtų kažkas itin radikalaus kine. O kai sugrįžti prie seniausio literatūros pamatinio teksto, paaiškėja, kad jo struktūra yra visiškai radikali. Homero „Odisejoje“ vien pasakojimai pasakojimuose. Vien prisiminimai prisiminimuose, ir tai mane iš karto sužavėjo.“

Priekabausi filmo kritikai dažnai pamini istorinį netikslumą arba graikų mitologijos nesilaikymą, pavyzdžiui, Odisejo laivas labiau primena vikingų laivą, o saloje gyvenantys laistrigonai panašesni į viduramžių riterius nei į antikinius milžinus. Taip pat aktoriai kalba šiuolaikine kalba, o ne britišku dialektu, kuris būdingesnis istoriniams angliakalbams filmams.

Tačiau daugelis mūsų nuomonių apie Homerą ir ankstyvąjį antikos laikotarpį iš tikrųjų kyla iš vėlyvojo XVIII a. romantinių paveikslų, o ne iš archeologinių įrodymų. Archeologiniai radiniai Turkijoje rodo, kad senovėje iš tikrųjų vyko panašus mušis, kuriuo paremta „Iliada“.

Pats režisierius sakė: „Mes nematome senovės pasaulio aiškiai. Mes matome jį romantizmo, Viktorijos laikų akimis. Ir daugelis žmonių to nesuvokia.“

Kitaip tariant, labai seną praeitį mes matome kitų praeičių akimis.

„Mes nesiekėme atkurti istorinio pasaulio. Mes siekėme sukurti nesenstantį pasaulį“, – teigė „Odisejos“ kostiumų dailininkė Ellen Mironik.

Panašiai kaip kai kurie rašytojai savo romanuose stengiasi nenaudoti savojo laikmečio technologijų pavadinimų ar savojo laikmečio labai specifinių išsireiškimų, siekdami, kad jų kūriniai būtų skaitomi ir suprantami ateities kartoms. Filmą veikia per bendrines kultūrines asociacijas ir simbolius, o ne per konkrečias istorines detales.

Siaubas ir įtampa

Ch. Nolasas ne kartą yra minėjęs, kad norėtų sukurti siaubo filmą, bet dar nerado tinkamos koncepcijos. Tačiau būtent „Odisejoje“ jis atsiskleidžia kaip meistriškas siaubo ir įtampos kūrėjas. Kiekvienas Odisejo sustojimas kokioje nors saloje yra tarsi mažytis atskiras siaubo filmas. Kiekvieną iš jų galima priskirti vis kitam žanro siaubui. Kiklopo saloje patiriame nežinomybės ir nepažįstamo monstro tamsoje siaubą. Vizualiai tai bene stipriausia filmo vieta. Milžinai laistrigonai sukuria galingos nesuprantamos jėgos, prieš kurią neįmanoma pasipriešinti, siaubą. Kirkės namuose apima kūno deformacijos siaubai, o Kalipsės saloje išgyvename egzistencinį, kosminį nerimą, mirusiųjų karalystėje Hade jaučiame neviltį ir desperacijos siaubą.

„Kai pažvelgi į „Odisejos“ poemą, suprant, kad siaubas yra pagrindinis ingredientas, dėl kurio ta istorija tokia patraukli, aiškiai žinai, kodėl ta legenda išliko, – kalbėjo Ch. Nolasas. – Tai vienas iš tų pasakojimų, kur didelėje bekrasėje tamsoje atrandama šviesa. Todėl ir mes norėjome visiškai į tą tamsą įsitraukti. Turiu omenyje, kad įdomiausia siaubo žanre yra tai, jog tai labiausiai instinktyvus iš visų kino žanrų, būtent jam reikia daugiausia kinematografinių technikų, kad būtų pasiektas tiesioginis poveikis žiūrovams.“

Hipnotizuojanti atmosfera

Kompozitoriaus Ludwigo Göranssono sukurtas garso takelis sulaukė itin palankių

kritikų vertinimų už atšiaurią, gyvą ir hipnotizuojančią atmosferą. Tiesa, tradicinės muzikos gerbėjams šis takelis gali tapti iššūkiu – jame beveik nėra įsimenamų ar lengvai niūniuojamų melodijų, nes pagrindinį filmo motyvą sudaro vos dviejų ar trijų natų pasikartojimas, kurį vargiai pavyktų pavadinti melodija. L. Göranssonas nenaudoja istoriniams filmams būdingos didingos styginių instrumentų orkestruotės ar gaudžių moteriškų raudų liūdnomis filmo scenoms. Vietoj to girdime triukšmus ir įvairiausius ritmus, kurie labiau primena garso dizainą ir organiškų garso efektus. Kurdamas garso takelį, kompozitorius pasitelkė rekonstruotus antikinius graikų instrumentus: aulus ir lyras, bronzinius gongus, daužomą metalo laužą, sintezatorius ir eksperimentinius vokalius tarpus. Garsas filme sukuria gana autentišką, laukinį ir bauginantį antiikinio pasaulio vaizdą, kuris augina įtampą žymiai efektyviau nei įprastos Holivudo kompozicijos.

Filmą geriausia žiūrėti kino teatre, gi neuostysi kvepalų užsidėjęs dujokaukę. Ir geriausia žiūrėti be jokių išankstinių nusistatymų, nes tai būtų tas pats, kaip žiūrėti krepšinio varžybas su viltimi, kad tavo komanda pralosh. Nors, net jeigu nueisite į kino teatrą su vidiniu neigiamu pykčiu, filmas vis tiek gana stiprus ir greičiausiai jis jus pririš prie kėdės, kaip Odiseją pririšo prie laivo stiebo plaukiant per sirenų nusėstas uolas. Reikia turėti itin daug neapykantos savyje, kad šio filmo nemėgtum, bet labai norint įmanoma.

Be įvairialypio siaubo, filme taip pat gauname daug intrigu, apgaulių, klaidingų sumanymų ir sąmokslų, bet pagrindinė juostos ašis išlieka emocinė Odisejo kelionė. Čia jis nueina visą kelią – nuo arogantiško ir pasipūtusio karvedžio iki sulaužyto ir tikrosios namų prasmės ieškančio žmogaus. Būtent ši pažeidžiama žmogiškoji filmo šerdis, apsupta įvairiais siaubais, ir tapo Ch. Nolano atsakymu į neįmanomus auditorijos lūkesčius. Režisierius įrodė, kad nesvarbu, kiek tūkstantmečių prabėgtų ir kiek ginčų kiltų internete, tikra kelionė namo visada suras kelią į žiūrovų širdis.

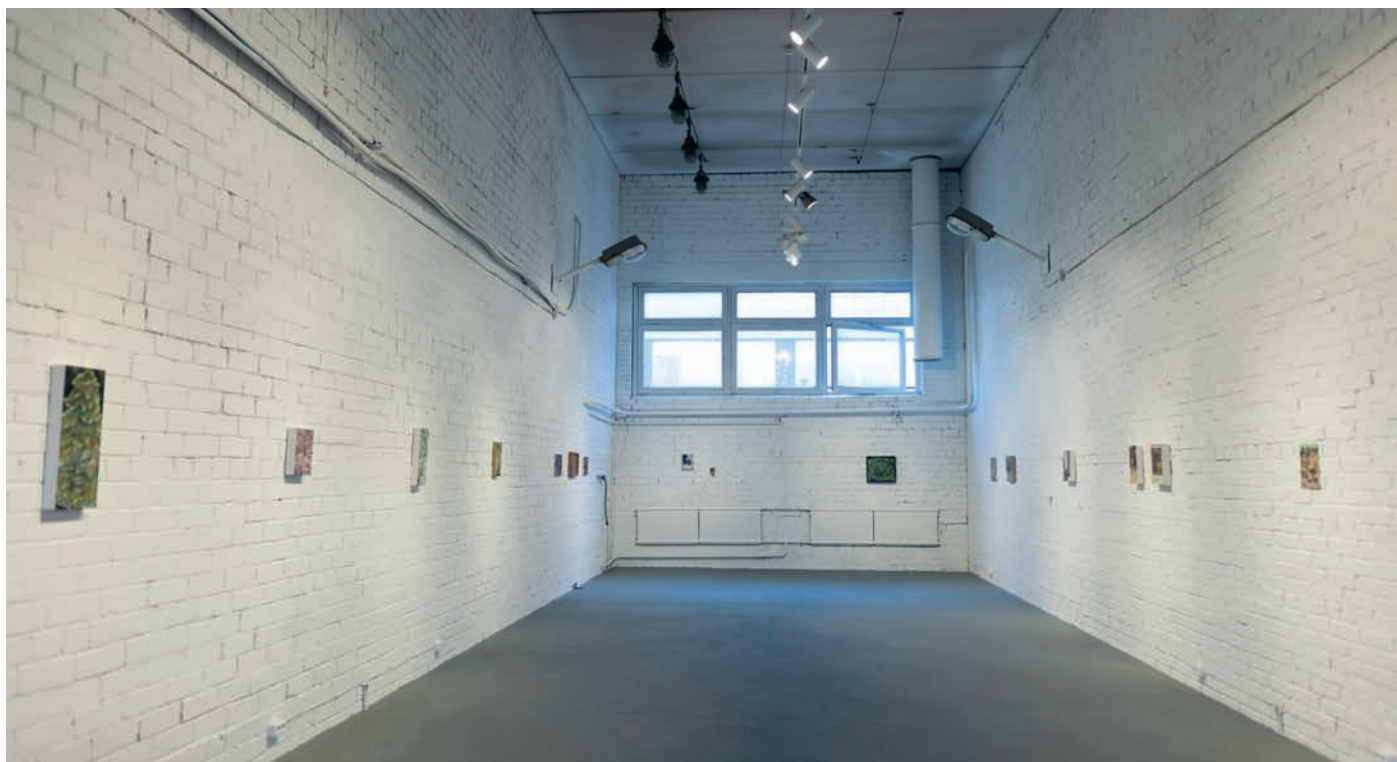
Kilmės afektai

Naujoje uostamiesčio galerijoje „Energija“ liepos 24 d. buvo atidaryta iš Klaipėdos kilusios, Jungtinėje Karalystėje kuriančios menininkės Viltės Fuller personalinė tapybos paroda „Žiotys“. V. Fuller tapyba tyrinėja traukos ir atstūmimo, artumo ir diskomforto santykį. Tai pirmasis jos kūrybos pristatymas Lietuvoje. Paroda veikė iki rugpjūčio 22 d. Projektą kuravo meno kuratorė Justė Kostikovaitė. ►

V. Fuller parodos atidarymas.

Kęstučio Meliausko nuotr.

V. Fuller tapybos paroda „Žiotys“ galerijoje „Energija“.

Kęstučio Meliausko nuotr.

Kiaušiniai Platiuose. 2026 m. Aliejus, drobė, derva, 15 X 30 cm.

Banga Elena KNIUKŠTAITĖ

Tinkamas pasirinkimas

◀ Vasarą pilant lapkričio lietui teko aplankyti naują galeriją Klaipėdoje. „Energija“ – 2025 m. uostamiestyje įkurta galerija, veikianti „Klaipėdos energijos“ industrinėje teritorijoje. Jos vadovas ir įkūrėjas – Liudas Andrikis, penkerius metus vadovavęs Klaipėdos kultūrų komunikacijų centrui.

Baltas galerijos sienas skaido atidengta plytų faktūra, industrinė erdvė alsuoja greta verdančiu „Hof“ šurmuliui, o aplink kvepia šlapiu asfaltu ir rūdijančiais sandėliais. Vis dėlto tai malonu, nes uostamiesčiui, tokiam pramoniskam ir gyvam, reikėjo alternatyvesnės erdvės, galinčios tapti pastoge meno kūriniams. Šilumos tinklų bendrovės „Klaipėdos energija“ teritorija atrodo tinkamas pasirinkimas.

Galerija „Energija“ savo parodinę veiklą šią vasarą pradėjo su 1996 m. Klaipėdoje gimusios, Jungtinėje Karalystėje kuriančios jaunosios kartos menininkės V. Fuller paroda „Žiotys“. Pirmoji „Energijos“ ekspozicija neišvengiamai tapo galerijos vizitine kortele. Ji leidžia numanyti, kokią santykį su šiuolaiki-

niu menu galerija mėgins kurti, siekdama įsitvirtinti Klaipėdos meno lauke. Pasirinkimas eksponuoti V. Fuller kūrinius atrodo taiklus ne vien dėl menininkės klaipėdietiško šaknų. Jos tapyba, pulsuojanči priešybėmis ir organiškumu, destabilizuoja tai, kas mums atrodo pažįstama. Ir tai ji padaro taikliai.

Per maisto temą

Tapyba pasakoja nenuoseklią istoriją apie V. Fuller santykį su tautine tapatybe, paveldu bei hibridiniu identitetu, atsiskleidžiančiu per maisto temą. Tokia tema atrodo deramas pasirinkimas reprezentuojant identitetą – be daugeliui neišvengiamų sąsajų su namais, neretai nostalgija, pirmiausia maistas yra šeimyninį vienetą jungiantis momentas, pradedant jo ruošimu, baigiant pokalbiais už stalo. Iš pirmo žvilgsnio maisto motyvai kūriniuose sunkiai matomi – V. Fuller pasitelkiami „murzinių“ spalviniai deriniai, klampios formos nustelbia paprastesnę, žiūrovams pažįstamą kulinarinę ikonografiją. Tačiau tai labiau primena intuityvią kūrybinę taktiką nei atsitiktinį žaidybinį momentą. Kone dumblynas spalvų sluoksnis maistą paverčia svetimu pačiam sau, leidžiančiu lankytojams žiūrėti į vaiks-

V. Fuller. Gigantiška mišrainė. 2026 m. Aliejus, kartonas, rašalinis spausdintuvas, bičių vaškas, 15 X 30 cm.

tės valgio reprezentacijos pro karštligišką, iškreiptą atminties filtrą.

O tada paveiksluose ima fonuoti žali atspalviai. Žalia spalva pirmiausia susijusi su gamta, ramybe, sveikata. V. Fuller savo tapyboje žalumą invertuoja – greta to slegiančio spalvinio klampumo ji įgauna

toksiškumo, lyg kompozicijos būtų ištrauktos iš sintetinės pelkės gelmių. Tai puikiai iliustruoja vienas iš kūrinių, kuriame pavaizduotas antropomorfiškas patiekalas. Iš medinės panelės teisiančiai žvelgia akiniuotas, Lietuvos gastronominei kultūrai toks būdingas šakotis. Neatsiejamas nuo

Įtartinas šakotis. 2026 m. Aliejus, kartonas, 20 X 50 cm.

švenčių, giminės susibūrimų jis turi gausų kolektyvinės atminties sluoksnį. Šakočiui suteiktas veidas su gana konkrečia išraiška sukuria stebėjimo momentą – žiūrovai atsiranda keistoje pozicijoje – į juos atsainiai žvelgia jų pačių kultūrinis simbolis. Žaluma paveiksle mutuoja į irimą, pelėsį. ►

Agurkėlių princesė. 2026 m. Aliejus, kartonas, rašalinių spausdintuvų, bičių vaškas, derva, 18 X 24 cm.

Lenkiška sriuba. 2025 m. Aliejus, drobė, 24 X 30 cm.

◀ Jei šakotis nebevalgomas, jis lieka tik prisiminimu. Visa tai susijungia į savotišką diskomfortą, V. Fuller šakočio motyvą pavėrdiant į nutolusį atminties objektą, kurio pažįstamumas slysta iš rankų.

Žaidimas spalvomis

Jautrios sąsajos apie kolektyviškumą ir tautiškumą kiek kitaip suskamba kūrinys, kuris daug tiesmukiau veikia žiūrovus. Į panelę įtaisyti dantų protezai – sudėti tvarkingai eilute paveikslų viršuje, jie tarsi šiepia inspektuojantį, ieškančią lankytojų žvilgsnį. Nebelieka jokio tarpininko tarp vaizdo ir kūno: burna (ar aliuacija į ją) tik objektas, išplaunantis iš panelės paviršiaus taip pat apčiuopiamai, kaip iš žmogaus veido. Žemiau dantų gūžiasi kiaušiniai ar kitokie neaiškios kilmės gumbai nemalonių chaki spalvos ir alyvuogių žalumo. Kai kuriose vietose V. Fuller su spalvomis tiesiogine to žodžio prasme žaidžia – užteršimu, impulsyvumu, sluoksniavimu. Šis žaidimas ir net tapybinis intuityvumas siūlo aibę interpretacijų, bet

pirmiausia jis atrodo susijęs su puvėsiu, irimu. Nežinant konteksto, prošvaistės stebint darbą būtų apie *body horror*, net ateiviškumą. Tokios agresyvios, labai asmeniškios konotacijos primygtinai verčia sustoti ir paklausti, kodėl būtent ši tapybinė kūrinio kalba V. Fuller atrodė tinkama. Spalvų pasirinkimas neleidžia vaizduojamiems objektams turėti aiškių kontūrų. Taigi tapyba funkcionuoja per vėluojantį atpažinimą. Kūrinys tampa organiškai mase, kurią reikia sukratyti, kad būtų galima virškinti toliau – parodos pavadinimas „Žiotys“ staiga nustoja būti vaizdinga sąvoka ir tampa tiesiog aprašymu to, ką matai.

Kita vertus, mažuose kūriniuose formatuose telpa tiek daug gyvybinio pulso, kad jį žiūrovai gali pajauti tik priėję arčiau. Toks fizinis artumas nėra atsitiktinis – jis primena santykį su kažkuo intymesniu, net nepatogiu, kas iš tolo būtų tiesiog praleista pro akis. Galima pamatyti, kaip paveiksluose veikia V. Fuller technika – sluoksniuotas aliejus ir vaško paviršius tampa tarsi patirtą konservuojančia oda, po kuria juntami ankstesni, dar iki galo neužtapyti sluoksniai. Tai suteikia kūriniams taktiliškumo – jis svarbus ir pačiai menininkei.

Santykis su savo šaknimis

Šis tam tikru požiūriu nestabilus paviršius funkcionuoja panašiai kaip atmintis. Ji nelinejinė, su trūkiais, kai kur persiakumulavusi, o kitur niekada nepasiekusi galutinės išraiškos. Nestabilumas vietoje to, kad būtų tik formalus sprendimas, veikia kaip V. Fuller santykio su savo šaknimis išraiška. Menininkė, gimusi Klaipėdoje ir užaugusi Jungtinėje Karalystėje, į jas atsigręžia tarsi į paslankų, deformuojamą audinį, kurio neįmanoma išsaugoti vientiso. Dėl to pažįstami maisto, kūno ir buities elementai tapyboje tampa subjektyviais, paslankiais prisiminimų fragmentais. Juose sutelktas tiek artumas, tiek svetimumas, bet svarbiausia, kad jie persmelkti pastangų suvokti tautinį identitetą. Ir įdomiausia, kad tai paveiksluose tampa fiziškai patiriama.

Pabrėžčiau, kad preciziška ekspozicinė kompozicija paradoksaliai kontrastuoja su minėtu paveikslų nestabilumu. Mažo formato tapybos darbai ritmingai išdėlioti ant baltų plytų. Linijoje jie vienas su kitu nekontrastuoja, vienas kito neužgožia. Tvar-

Šeimos archyvai. 2022 m. Aliejus, kartonas, bičių vaškas, rašalinis spausdintuvas, 18 X 24 cm.

Fermentacijos kampelis. 2026 m. Aliejus, rašalinis spausdintuvas, lenta, 24 X 30 cm.

kinga, stačiakampė galerijos erdvė tampa laboratoriniu karkasu tapybai, kuri pasireiškia ne vien kaip statiškos plokštumos, bet kaip biologiniai eksponatai ar praeitimi alsuojančios iškamšos. Kontrastas tarp disciplinuoto eksponavimo ir pačių paveikslų tiršto, organiško turinio veikia panašiai kaip vėluojantis atpažinimas. Tvarka iš tolo nuramina ir net suponuoja neutralumą, tačiau priėjus arčiau paaiškėja, kad kiekvienas „eksponatas“ iš tiesų yra puvimo, mutacijos inscenizacija, viena didelė metafora, tik iš dalies apibrėžianti autorės vidinį pasaulį. „Energijos“ balta, kiek atšiauri erdvė, atrodo, nesąmoningai pasiskolina institucinę, beveik mokslinę kalbą, lyg V. Fuller tapyba būtų ne vien paroda, bet ir būsenų katalogas, kuriame kiekvienas kūrinys fiksuoja vis kitą pažįstamumo, prisiminimų irimo stadiją.

Nesiūlo paguodos

Išeinant iš „Energijos“ į lietingą vakarą, buvo sunku atsikratyti jausmo, kad tai, ką

mačiau, nebuvo tik apie V. Fuller santykį su savo šaknimis.

Parodos turinyje fonavo ir pats žiūrėjimo aktas – kuo ilgiau stovi prie objekto, tuo svetimesnis ir kartu pažinus jis tampa. Svarbiausia pasirodė tai, kad „Žiotys“ nesiūlo paguodos ta prasme, kuria ją paprastai siūlo paroda apie namus ir paveldą: čia nėra sugrįžimo, kuris baigtųsi atpažinimu, ar didaktinės išvados apie tautiškumą.

Lieka tik ilgas, įkyriai kantrus žvilgsnis į tai, kas atpažinimui priešinasi. Ir būtent šis priešinimasis – šakočio nešakotiškumas, dantimis pridengti kiaušiniai – yra stipriausia parodos vieta. V. Fuller nepasakoja istorijos apie tapatybę tam, kad ją išspręstų kaip uždavinį. Žiūrovams ji ją palieka tik iš dalies atpažįstamą, iš dalies savą. Turbūt tai yra sąžiningiausias būdas kalbėti apie kilmės savitumus, kurie primena rebusą. Spręstiną, bet dar neišspręstą.

Aš su Wegovy. 2026 m. Rašalinis spausdintuvas, bičių vaškas, „Wegovy“ rašiklis, lenta, 6 X 14 cm.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

(Ne)keista

„Keista“ – taip menotyrininkė ir tapytoja Agota Bričkutė pavadino savo tapybos parodą, tarsi iškart už nesupratimą, klaidas ar autentiškumą atsiprašydama kritiškesnių žiūrovų (paroda nuo liepos 16 d. iki rugpjūčio 7 d. veikė Klaipėdos miesto savivaldybės Imanuelio Kanto viešosios bibliotekos Meno skyriaus galerijoje). O po keistumo kaip ko nors neįtikinančio, neįprasto, nukrypusio nuo normos ir *normalumo* (kad ir ką tai reikštų, nes tai, ką laikome *normalumu*, yra kintantis, be to, ir subjektyvus procesas) šydu slėptis tikrai nereikėtų. Šis keistas menininkės pasaulis – įsileidžiantis, priimantis, jaukus, ir, regis, seniai pažįstamas.

santykio su juo nuojaus: vaizdai sapniški, paslaptingi, magiški, tačiau net disproporciški veidai ar kitokios mistinės būtybės nebaugina. Atvirkščiai, neapleidžia jausmas, kad su jomis jau susipažinta, bendrauta, matytasi, sapnuota.

Jei teorijai tereikėtų jausmiško įrodymo, tuomet susipažinusi su A. Bričkutės kūriniais drįsčiau teigti ne mažiau nei šimtu procentų, kad C. G. Jungas ištis buvo teišus, pasiūlydamas kolektyvinės sąmonės egzistavimą – gilesnio psichikos sluoksnio pasireiškimą (ypač sapnuojant), kuriame yra pasikartojantys archetipai, t. y. universalūs simboliniai modeliai, būdingi visiems žmonėms, nepriklausomai nuo kultūros.

Ugnė BRAZYTĖ

Autentiška raiška

Seniai pažįstamas jokių būdu nereikia nestebinantis ar neįdomus. Nors, be abejonės, A. Bričkutės kūryba persmelkta atpažįstamos siurrelizmui būdingos kompozicijos, proporcijų ir nuotaikos, taip pat atsiskleis-

džia ir munkiškojo simbolizmo santykis su spalva bei gamtos peizažu.

Tačiau menininkės raiška autentiška: ryškių (kartais net psichodelinių) ir tamsių arba pastelinių, monochromiškų spalvų kontrastais stilizuotai liejami dažniausiai gamtos vaizdai su (bet nebūtinai) antropomorfinėmis detalėmis. Tamsu ir šviesu, ryšku ir blanku, šviesa ir šešėlis – neatsiejami tapytojos duetai. Tiek peizažai, tiek portretai (ar numanomi žmonių atvaizdai) vienijami bendros menininkės pasaulio ir

Patirtys gamtoje

Menininkė taip pat ne kartą yra pabrėžusi savo ir gamtos ryšį, patirtis gamtoje, kurios neišvengiamai tampa viena svarbiausių temų jos kūryboje: „(...) siekiu perteikti gamtoje mane apimančius intensyvius dvasinius išgyvenimus – susiliejimą su aplinka, ramybės, euforijos jausmus, visišką atsipalaidavimą“ (<https://ve.lt/gyvenimas/kultura/agota-olimpija-brickute-mano->

A. Bričkutės tapybos parodos „Keista“ atidarymas Klaipėdos meno bibliotekos galerijoje.

A. Bričkutė. Pasibaigusio galiojimo laiko tapatybė. 2022 m. Aliejus, drobė, 70 X 70 cm.

Sielos buveinė. 2024 m. Aliejus, drobė, 70 X 70 cm.

kuriniai yra visokie kaip ir mano pacios asmenybė).

Vienas žviausių momentų šioje individo ir gamtos temoje man atrodo serija „Medžiai kaip žmonės“ (2026). Kiekvienas medis (Žalias, Naktinis, Funky, Margas) – unikali asmenybė, pasakojanti savo asmeninę istoriją tik jai būdingomis spalvomis ir tekstūromis. Kiekvienoje įmanoma įžiūrėti ir veidą – taip pat savitą, nepakartojamą. Tačiau kartu medžiai, kaip ir žmonės, sujungti šaknų ir kolektyviai susiję, pasmerkti pyktis ar bendradarbiauti.

Autorės minėti intensyvūs dvasiniai išgyvenimai, susiliejimas su aplinka, ypač euforijos patirtis taip pat atpažįstama kūriniuose „Nušvitę“ (2023), „Saugumas“ (2025), „Žvilgsnis į Nerį“ (2026). Paveikslai tvarka ryškios geltonos, kone aukso spalvos atspalviais, užliedami žiūrintįjį šiluma, gaiviu oro gūsiu. Nors kūriniai (turbūt) savaime nesusiję, tačiau juose vaizduojami miškų, upės, dangaus, o „Saugume“ ir deivės-laumės motyvai užliūliuoja to ypatingo poskonio ramybę, kuri ištinka tik esant gamtoje, svajingai

žiūrint į debesis ar jaučiant skruostus bučiuojančios vakarėjančios saulės spindulius.

Paslaptingumo dėmuo

Beje, tarp siurrealistinių bei simbolistinių peizažų ir portretų parodoje įsipina ir kelios abstrakcijos („Abstrakcija“ (2026), „Sielos buveinė“ (2024), „Post-ambient“ (2026), „Pasauliai“ (2024)), suteikdamos ►

Leonido Sobolevo nuotr.

Antigravitacija. 2024 m. Aliejus, drobė, 70 X 70 cm.

Nušvitę. 2023 m. Aliejus, drobė, 70 X 70 cm.

Saugumas. 2025 m. Aliejus, drobė, 80 X 60 cm.

Žvilgsnis į Nerį. 2026 m. Aliejus, drobė, 80 X 80 cm,

◀ Agotos pasauliui dar vieną konceptualumo sluoksnį. Nors ne visos abstrakcijos sukurtos tapytojais būdingomis ryškiomis spalvomis (jose skleidžiasi ir „duslesni“ rudos, smėlio, mėlynos, violetinės spalvų atspalviai), bendra tapytojos vidinio pasaulio nuojauta išlieka. Abstraktūs kū-

riniai išties padeda kurti šią naują tikrovę, pridėdami dar vieną mįslės ir paslaptin-gumo dėmenį, taip pat leidžia atsikvėpti tarp vizualiai ir spalviškai intensyvių siužetų.

Negaliu nepaminėti ir kūrinių pavadi-nimų, pavyzdžiui: „Pasibaigusio galiojimo

laiko tapatybė” (2022), „Šviesą mačiau“ (2023), serijos „Medžiai kaip žmonės“ (2026), „Gamta mums kalba“ (2023) ir daug kitų, prie kurių verta stabtelėti parodoje ir atrasti galbūt visai kitą žiūros kampą po žodinio kūrinio apipavidalinimo. Įdomus teksto ir vaizdo jungimas – gal tai menoty-

Šviesq mačiau. 2023 m. Aliejus, drobė, 70 X 60 cm.

Žmogaus ir gamtos sąjunga. 2023 m. Aliejus, drobė, 50 X 50 cm.

Susikibę. Iš serijos „Gamta mums kalba“. 2023 m. Aliejus, drobė, 30 X 20 cm.

Susilieję. 2023 m. Aliejus, drobė, 24 X 30 cm.

rininkės įprotis, radęs erdvės įsipinti ir jos tapyboje?..

Taigi – *nekeista* – norisi konstatuoti. Nekeista, kad tokia tapytojos energija įsileidžia, kviečia giliau pažinti ir tyrinėti ne tik kūrinių, bet ir savo paties vidinį pasaulį. Gal tik lengvai keistoka, todėl labai žavų, kad Agota sugeba išlikti unikali ir autentiška, tačiau drauge tapytojos sukurtas pasaulis apeliuoja į kažką bendražmogiško, kažką universalaus, jungiančio tiek žiūrovų, tiek autorės pasaulius.

Medžiai kaip žmonės. 2026 m. Aliejus, drobė, 20 X 20 cm.

Ten, kur šilta. 2026 m. Aliejus, akrilas, drobė, 30 X 30 cm.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Festivalio „Lauksnos“ Klaipėdoje sujungtos š

Klaipėdoje liepos 8–12 d. nuskambėjo penktasis tarptautinis nematerialaus kultūros paveldo festivalis „Lauksnos“, subūręs tradicijų tęsėjus iš 10 pasaulio šalių: Paragvajaus, Argentinos, Japonijos, Ispanijos, Italijos, Graikijos, Sakartvelo, Ukrainos, Latvijos ir Lietuvos. Šis festivalis išsiskiria siekiu pristatyti tradicijas, įtrauktas į nacionalinius nematerialaus kultūros paveldo sąvadás ir UNESCO pasaulio paveldo sąrašus. Penkias dienas vykę koncertai, filmų peržiūros, parodų pristatymai, šurmuliavusios amatų dirbtuvės ir nakties tylą skrodę naktišokiai nepaliko abejingų ir patvirtino, kad unikalios pasaulio šalių tradicijos šiuolaikiniams žmonėms yra artimos ir svarbios. Jos sklido iš širdies į širdį, nepaisydamos kalbos barjerų.

Penktojo tarptautinio nematerialaus kultūros paveldo festivalio „Lauksnos“ akimirka.

Domo Rimeikos ir Indrės Beniulytės nuotr.

„Lauksnų“ aidai: širdys ir kultūros

Aušra Žemyna KAVALIAUSKIENĖ

Gaivina prarastą paveldą

Penktajame „Lauksnų“ festivalyje ypatingas dėmesys buvo skirtas Mažosios Lietuvos tradicinei kultūrai. Festivalio iniciatorius ir rengėjas – Klaipėdos etnokultūros centras – programoje pristatė net penkias regiono vertybes, oficialiai įrašytas į Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą. Tai delmonų siuvinėjimo ir dėvėjimo tradicija (2019 m.), lietuvininkų dainavimo tradicija (2020 m.), Mažosios Lietuvos instrumentinio muzikavimo tradicija (2022 m.), lietuvininkų (šišioniškių) tarmės gaivinimas (2022 m.) ir *kafijos* gėrimo kultūros gaivinimo praktikos Mažojoje Lietuvoje (2024 m.). Šio krašto tradicijas renginyje reprezentavo kelios folkloro puoselėtojų kartos – Klaipėdos etnokultūros centro ansambliai „Kuršių ainiai“, „Alka“ bei jaunieji „Kuršiukai“ ir „Alkiukai“.

Pasak etnokultūrinės veiklos koordinatės ir folkloro ansamblio „Kuršių ainiai“ vadovės Jolitos Vozgirdienės, kruopščiai Antano Butkaus atliktos muzikos instrumentų rekonstrukcijos ir kūrybiškas požiūris į krašto paveldą atvėrė kelius unikalaus Mažosios Lietuvos muzikinio folkloro išsaugojimui ir reabilitavimui.

Istorinis šio regiono likimas buvo itin dramatiškas. Klaipėdos krašte įsigalint pietizmo nuostatomis, palaipsniui ėmė nykti tradicinės pasaulietinės lietuvininkų dainos, šokiai ir kitos tuometėms religinėms normoms „nederamos linksmybės“. Muzika čia persikėlė išskirtinai į sakralinę erdvę: per svarbiausias šeimos šventes ir apeigas bažnyčioje ar namuose dažniausiai skambėjo tik giedamos giesmės. ►

◀ XX a. pirmojoje pusėje dėl geopolitinių procesų pasikeitė Mažosios Lietuvos gyventojų demografinė sudėtis. Sumažėjus vietinių gyventojų, geso ir krašto muzikinės tradicijos. Išliko vos kelios šokių melodijos, kurios savo muzikine raiška skiriasi nuo žemaičių ar dzūkų šokių muzikos.

Po Antrojo pasaulinio karo Klaipėdos krašte liko tik saujelė žmonių, dar išsaugojusių gyvąją tarmę, dainavimo ir muzikavimo ypatumus. Į ištuštėjusius kaimus ir miestus plūstelėję naujakuriai iš Didžiosios Lietuvos (daugiausia Žemaitijos, Dzūkijos)

bei kitų Sovietų Sąjungos vietovių atsivežė savo dainų bagažą ir muzikos instrumentus, kurie neturėjo istorinių ar dvasinių sąsajų su prarasta vietinių gyventojų kultūra, todėl krašto tradicijų giją teko megzti iš naujo.

Tarmės ir kultūros aruodas

J. Vozgirdienė pasidžiaugė išskirtine galimybe „Lauksnų“ festivalyje patirti unikalios Mažosios Lietuvos tarmės „skonį“. Į mena-

mą užėigą po Klaipėdos *jomarko* sugužėjusius lietuvininkus ir jų gyvenimo istorijas tarmiškai pristatė iš Drevernos kilusi Akvilė Eglinskaitė, natūraliai perėmusi senosios šišioniškių šnektos subtilybes.

Viena iš tokių gyvų kūrybinių interpretacijų tapo renginys „Mažosios Lietuvos tradicijų skonis. *Kafijos* valanda“. Šio 40 minučių trukmės renginio metu skleidėsi senojo krašto šnektos, dainos, muzika ir tradicinės aprangos ypatumai (išmoningai pristatytas ir dailusis delmonas). Improvizuotoje užėjoje, begeriant pagal unikalų

receptą paruoštą *kafiją*, žiūrovams buvo atveriami jautrūs vietinės kasdienybės paveikslėliai – tarmiškai pasakojami pelkininkų, žuvininkų, kopininkų ir žemininkų gyvenimo bei švenčių nutikimai, atskleidžiantys jų charakterius ir drabužių grožį. Toks visapusiškas kultūros pristatymas žiūrovams atveria kur kas platesnį, įtaigesnį Mažosios Lietuvos regiono paveldo suvokimą nei supažindinant publiką tik su atskira daina ar instrumentiniu kūrinio.

Lietuvininkų dainų kelias

Mažosios Lietuvos regiono senąsias dainas nuo visiškos užmaršties išgelbėjo Martyno Liudviko Rėzos išleistas pirmasis lietuvių liaudies dainų rinkinys „Dainos“. Gyva dainavimo tradicija ilgiau išsilaikė tik pavienių pamario ir pajūrio gyventojų atmintyje. Vieną iš M. L. Rėzos rinkinio kūrinių „Per kalnelį, per aukštąjį“, pritardami kanklėmis, Daivos ir Evaldo Vyčinų duetas atliko festivalio atidarymo dieną, kai Klaipėdos piliavietėje buvo surengta iškilminga Mažosios Lietuvos vėliavos pakėlimo ceremonija. Pasak muzikologės prof. dr. D. Vyčiniienės, ši deminutyvų itin turtinga daina pasirinkta dėl jos ypač švelnaus ir jautraus skambesio.

Klaipėdos krašto folkloru bei tradicijomis besidominti J. Vozgirdienė teigė, kad Mažosios Lietuvos regionui festivalyje „Lauksnos“ atstovaujantys Klaipėdos etnokultūros centro ansambliai „Kuršių ainiai“, „Alka“, „Kuršiukai“ ir „Alkiukai“ iš naujo atranda bei savaip, šiuolaikiškai „atrakina“ senąsias lietuvininkų dainas ir visą folkloro palikimą. Klausytojai ypač pamėgo kūrinius, atliekamus akompanuojant unikaliu A. But-

kaus rekonstruotu instrumentu – Mažosios Lietuvos kanklėmis-arfa. Nors šis kraštas yra susidūręs su nukirsta tradicijų gija, tai įgalino tik dar labiau vertinti viską, ką spausdintu žodžiu, moksliniais tyrimais ir rekonstrukcijomis pavyksta prikelti naujam gyvenimui.

Dėmesys kanklių muzikai

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu 2026-ieji yra oficialiai paskelbti Kanklių metais, todėl šiam instrumentui ir kanklių muzikai festivalyje „Lauksnos“ buvo suteiktas išskirtinis dėmesys. Tradicinis kankliavimas Lietuvoje (2024 m.) bei Skriaudžių kankliavimo tradicija (2025 m.) oficialiai įtraukti į Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą.

Šia proga festivalyje pasirodė įspūdingą 120 metų jubiliejų minintis Skriaudžių ansamblis „Kanklės“ – seniausias iki šiol gyvuojantis meno kolektyvas šalyje. Jo istorija prasidėjo dar 1906 m., kai į Skriaudžius atvykęs vargonininkas Pranas Puskunigis subūrė vietinius gyventojus bei Veiverių mokytojų seminarijos auklėtinius ir pradėjo juos mokyti kankliavimo.

Skriaudžių kanklės sužavėjo festivalio publiką giliu, sodriu skambesiu ir išskirtinai šviesiu tembru. Šie styginiai instrumentai, išskiriantys riestu drūgtaliu bei „f“ raidės ar saulutės formos garsinėmis angomis, yra suderinti senoviniu būdu – žemiausią stygą paliekant oktava žemiau nei pirmąją. Muzikantai didžiuojasi būdami autentiškos P. Puskunigio mokyklos saugotojai, puoselėjantys tradicinį repertuarą ir išlaikantys archajišką grojimo techniką. ►

► Koncerto Pilies bokšte metu skambėjo ir žiūrovų jau pamėgtos tradicinės lietuviškos kanklės bei unikalus Mažosios Lietuvos instrumentas kanklės-arfa.

Bendrystė su Japonija

Šių metų festivalyje kanklių muzika peržengė ne tik regionų, bet ir kontinentų ribas – tai liudija išskirtinis kultūrų dialogas

projekte „Kanklių haiku“. Šio reiškinio sumanytoja ir įkvėpėja tapo Yuko Yamasaki, buvusio Japonijos ambasadoriaus Lietuvoje žmona. Vyro tarnybos mūsų šalyje metu išgirdusi lietuviškas kankles, ji jomis taip susižavėjo, kad pati panorė išmokyti skambinti šiuo instrumentu. Susipažinusi su žinoma kanklininke Žemyna Trinkūnaite, Yuko pradėjo pas ją mokytis ir kartu muzikuoti.

Grįžusi į Japoniją, Y. Yamasaki negalėjo pamiršti šio skambesio, todėl nenutraukė ryšio su Lietuva ir pradėjo kurti nedidelius

kūrinius lietuviškomis kanklėmis, naudodama japonų muzikai būdingas dermes – jau yra išleistas ir jos kūrybos natų rinkinys. J. Vozgirdienė pastebėjo, kad Yuko jaučia ir supranta abi kultūras siejantį labai panašų požiūrį į gamtą bei tradicijoms artimą minimalizmą, kuris skleidžiasi kanklių muzikoje ir tradicinėje haiku poezijoje.

Šis kūrybinis eksperimentas, sujungęs japonų poezijos dėsnius ir tradicinę kanklių skambesį bei šiuolaikines interpretacijas, festivalyje „Lauksnos“ virto bendru

Tarptautiniai pasirodymai

Penktasis „Lauksnų“ festivalis atvėrė itin plačias galimybes UNESCO globojamam kultūros paveldui pažinti. Didžiojoje scenoje įvyko koncertas, skirtas archajiškai muzikavimo kobza ir ratukine lyra tradicijai pristatyti. Tai šimtmečius gyvuojanti Ukrainos klajojančių muzikantų ir dainių kultūra, susiformavusi XVI–XVIII a. kazokų bendruomenėse, o 2024 m. įrašyta į UNESCO Gerųjų nematerialaus kultūros paveldo išsaugojimo praktikų registrą. Žiūrovai išgirdo dūmas – lyrinius epinius kūrinius apie kazokų žygius ir kovas už laisvę, kuriuos anksčiau atlikdavo regos negalia turintys vyrai. Ši tradicija išsaugota nepaisant sovietų valdžios bandymų ją sunaikinti XX a. 4-ajame dešimtmetyje.

Tragedijų ir riterių istorijų tradiciją į Klaipėdą atvežė viena garsiausių Italijos lėlininkų asociacijų bei šeimos dinastijų „Associazione Figli d'Arte Cuticchio“ iš Palermo. Jie du kartus parodė savo žymųjį spektaklį „Orlando beprotybė“, reprezentuojantį šimtmečius gyvuojančią Sicilijos lėlių teatro tradiciją „Opera dei Pupi“ (į UNESCO sąrašus įtrauktą 2001 ir 2008 m.). Žiūrovai liko sužavėti išvydę dideles, sunkias, iš medžio išskaptuotas marionetes, valdomas storomis metalinėmis svirtimis.

Rebetiko tradiciją (Graikija) – miesto dainų ir uostamiesčių subkultūros žanrą pristatė „Atėnų rebetiko trio“. Šis reiškiny, dar vadinamas „graikišku bliuzu“, nuo 2017 m. yra UNESCO Reprezentatyviajame sąrašė. Skambant mandoliną primenančiam styginiam instrumentui buzukiui ir žiūrovams gėrintis tradiciniais šokiais, Klaipėdoje tarsi atgijo XX a. pradžios uostamiesčių taverių atmosfera.

Festivalio programą turtino ir emociingas Ispanijos flamenko – unikalus dainavimo, šokio ir gitaros meno derinys. Tai viena giliausių ir emociingiausių Pietų Ispanijos (Andalūzijos) kultūros tradicijų. Šis meno fenomenas į UNESCO Reprezentatyvųjį žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą įtrauktas 2010 m.

Vyrų folkloro grupė „Pherkhisa“ Teatro aikštės didžiojoje scenoje pristatė visame pasaulyje pripažintą unikalų kartvelų daugibalsį dainavimą, kuris buvo paskelbtas vienu iš pirmųjų UNESCO Žmonijos nematerialaus ir žodinio paveldo šedevrų 2001 m., o 2008 m. oficialiai perkeltas į Reprezentatyvųjį sąrašą. ►

Y. Yamasaki, kompozitoriaus Kristijono Lučinsko ir Žemynos kanklių grupės projektu. Pasitelkus kankles kaip meditacinį instrumentą, kurį per stygų virpesius panašiai jaučia tiek japonai, tiek lietuviai, Pilies muziejaus bokšte gimė tikra kultūrų bendrystė, ištirpusi ramioje garsų harmonijoje.

Beje, Japonijos kultūra penktajame „Lauksnų“ festivalyje sulaukė išskirtinio dėmesio: savo dokumentinį filmą „Gamtos virpesiai“ („Ripples of Physis“) pristatė kūrėja Sanae Kawai, o Klaipėdos etnokultūros centre buvo atidaryta tradicinio japonų rankų darbo popieriaus paroda, kurią parengė Honminoshi popieriaus gamybos tradicijos išsaugojimo asociacija. Šis amatas atskleidė UNESCO saugomą *washi* popieriaus gamybos tradiciją.

Šokių kūryba iki paryčių

„Lauksnų“ festivalyje gyvai demonstruotas Ignalinos ir Švenčionių kraštų muzikavimas cimbalais, kurį meistriškai ir nuotaikingai pristatė D. ir E. Vyčiniai.

Klaipėdos senamiestyje garsiai suskambo ir Latvijos muzikinis paveldas – latgalių būgneliai *bubyns*, Peterburgo armonika bei Ievinio diatoninė armonika. Pastarasis dumplinis instrumentas, nuo 2017 m. įtrauktas į Latvijos nacionalinį paveldo sąrašą ir pavadintas meistro Alberto Ievinio (1878–1961) garbei, žavėjo išskirtiniais garsų tembrais bei gausiai gėlėmis puoštu korpusu. Unikalus

muzikavimą demonstravo kaimynų folkloro grupės: „Skanumajus muzikanti“, duetas „Oskars ir Ilona“ bei „Ziemelmala“.

Latvių šokių grupė „Dandari“ surengė kaimyninės šalies choreografinio paveldo pristatymą ir užvedė naktines linksmybes. Sudėtingiausias vakaro iššūkis pasirodė esąs kadrilis, kurio figūros ir žingsneliai reikalavo nemenkų įgūdžių. Apsnūsti naktišokių dalyviams neleido du energingi kolektyvai iš Vilniaus: „Jorė“ ir „Ratilio“.

Jaunieji „Ratilio“ nariai, vadovaujami Viliaus Marmos, festivalio lankytojams pristatė lietuviškos polkos tradiciją. Manoma, kad šis šokis į Lietuvą atkeliavo maždaug prieš 200 metų ir labai greitai tapo vienu mėgstamiausių. Šiandien šalyje skaičiuojama daug skirtingų polkos formų ir variantų: su pritūpimais, patrepsėjimais, sukiniais ar kojų „paraitymais“. Gyvuoja ir „ratelinė“ polka, kurioje žingsneliai susipina su ratelio figūromis. Vis dėlto pati populiariausia šiuo metu – polka „su ragučiais“, kurią, kaip paaiškėjo, „Lauksnų“ žiūrovai-ekspertai pažįsta geriausiai.

Polka – laisvas improvizacinis šokis. Gražiai jį sušokti reiškia ne tik tiksliai žengti žingsnelius, bet ir puošti judesį sukiniais, vedžiojimu ar net lengvu pasikratymu. Kiekviena pora juda savaip, todėl dažnai pajuokaujama, kad nėra dviejų vienodai sušoktų polkos variantų. Studentai ne tik azartiškai demonstravo šią tradiciją, bet ir mokė žiūrovus tradicinių žingsnelių. Tuo momentu stebėtojų nebeliko – visi mėgavosi šoku bendrame kūryboje.

◀ „Pherkhisa“ nariai atliko įvairių žanrų dainas iš skirtingų Sakartvelo regionų. Aštriais sąskambiais ir specifinėmis dermėmis pasižymėjęs kartvelų pasirodymas sulaukė ypatingo publikos dėmesio. Skambėjo ir kovine dvasia trykštančios karo dainos, ir svajingos meilės baladės, kurių galingas aidas plačiai sklido už Teatro aikštės ribų.

Aistringąją Argentinos tango muzikos ir šokio tradiciją pristatė profesionalus kolektyvas „La Porteña Tango“. Vos suskambus pirmiesiems akordams, argentinietiška dvasia užvaldė gausiai susirinkusią publiką Teatro aikštėje. Žiūrovai liko pakerėti muzikantų ir šokėjų meistriškumo. UNESCO saugoma Argentinos tango tradicija į Reprezentatyvų žmonių

nematerialiojo kultūros paveldo sąrašą įtraukta 2009 m.

Su tolimojo Paragvajaus muzika ir kultūrine tradicija „Lauksnų“ publiką supažindino grupė „Nestor Ló y Los Caminantes“, surengusi koncertą „Gvaranija – Paragvajaus sielos skambesys“. Šioje muzikos fiestoje susijungė tradicinės paragvajietiškos melodijos ir vietinės gvaranių kultūros motyvai, į Reprezentatyvų žmonių nematerialiojo kultūros paveldo sąrašą įtraukti 2024 m. Šį pasirodymą publika sutiko ypač šiltai – džiugios nuotaikos nesutrukdė net staiga prapliupusi smarki liūtis, nes žiūrovai net nemanė skirstytis. Tai – itin profesionalus ir savo šalyje ypač garsus kolektyvas, festivalio „Lauksnos“ organizatorių kvietimu pirmą kartą atkeliavęs į Europą.

Sutartinių sodas

Festivalyje pristatytos ir lietuviškos sutartinės, į UNESCO tarptautinį sąrašą įrašytos dar 2010 m. Iš pradžių etnomuzikologės prof. dr. D. Vyčnienės, o vėliau Panevėžio folkloro ansamblio „Raskila“ vadovės Linos Vilienės vedama vokalinių ir instrumentinių

nių sutartinių programa „Sutartinių sodas“ festivalio dalyvius iš visos Lietuvos subūrė ir įkvėpė bendram giedojimui ir muzikavimui. Koncerto pavadinimas turi gilią prasmę: šiaudiniai sodai lietuvių kultūroje išreiškia tobulą visatos modelį, o sutartinių atlikėjų ratas sukuria analogišką, darniai skambančią harmoniją.

Šiomet „Sutartinių sodas“ turėjo vykti po atviro dangumi – Laikrodžių muziejaus kiemelyje, tačiau dėl lietaus ir prasto oro koncertas perkeltas į uždarą ir saugią erdvę – Klaipėdos pilies bokštą (Pilies muziejų). Tai padėjo sukurti nepakartojamą reginį žiūrovams ir išskirtinį potyrį atlikėjams. Apvalios sienos suteikė buvimo bendrame rate pojūtį, o aukštas skliautas giedotojų balsams leido dar labiau atsiverti ir atsiskleisti. Instrumentinių sutartinių repertuaras, atliekamas skudučiais, ragais ir daudytėmis, naujoje erdvėje įgavo dar platesnį, mistiškesnį skambesį.

Renginyje Pilies muziejuje pasirodė vokalinį ir instrumentinių sutartinių atlikėjai iš visos Lietuvos: „Čiulbutė“, „Esie“ (Ignalina), „Rags“ (Pasvalys), „Saulala“ (Biržai), „Alsūnė“ (Molėtai), „Raskila“ (Panevėžys), „Trys keturiose“, „Ratilio“ (Vilnius). Didesnė dalis – tai nuolatiniai „Lauksnų“ dalyviai, kurie atstovauja lokaliai savo krašto muzikinei tradicijai. Ypač smagu, kad giedotojos yra išlaikiusios ir savo vietos tarmę, kuri išraiškingai suskambo sutartinėse.

Pakalbinta folkloro ansamblio „Rags“ vadovė Daiva Adamkavičienė iš Pasvalio teigė: „Mes labai džiaugiamės galėdamos atlikti sutartines. Manoma, kad sutartinės buvo giedamos ir Pasvalio krašte. Jų nėra užrašyta daug, gal kelios – iš Pušaloto, bet vis tiek norime palaikyti tą tradiciją, kad ji būtų gyva.“ Vadovė apgailestavo, kad Pasvalyje folkloras nebėra populiarus. Ten tradicijas atgaivina tik Aukštaitijos regiono sutartinių festivalis „Sutarjėla“, skirtas šiai unikalčiai polifoninei muzikai puoselėti ir pristatyti. „O šiaip tai giedame pačios sau“, – teigė vadovė. Ir kitos ansamblio „Rags“ narės jai pritarė, kad sutartinės yra atliekamos labiau sau nei dėl klausytojų, joms malonu pajusti skirtingų balsų derėjimą ir sekundų sąskambių „susumušimą“.

Sutartinių vakaras Klaipėdoje atvėrė naują puslapį Ignalinos krašto muzikiniam gyvenime. Jau trečią kartą festivalyje dalyvaujantis Ignalinos folkloro ansamblis „Čiulbutė“, šiomet švenčiantis savo veiklos 27-metį, žiūrovams pristatė nuo pagrindinės

grupės atsiskyrusių mamų ir dukrų kolektyvą „Esie“. „Čiulbutė“ – tai ne tik sutartines giedantis, bet ir turtingą savo krašto dainų ir šokių repertuarą puoselėjantis ansamblis. Naujojo kolektyvo pavadinimas „Esie“ gimė iš giedotojų vardų pirmųjų raidžių. „Aš giedu su savo dukra, Ingutė – taip pat su dukra. Šiomet festivalyje pasirodome dviem skirtingomis sudėtimis“, – pasakojo ansamblio vadovė Sigutė Mudinienė. Nors abi grupės atstovauja tam pačiam regionui, jų giedojimo maniera skiriasi. „Čiulbutė“ sutartines atlieka „pulkais“ (didesnėmis grupėmis), o naujasis kolektyvas „Esie“ jas gieda pavieniui. Šeimyninės grupės narės labiau renkasi giedojimą „sau“, kaip vidinę meditaciją. Darnos – sutarimo – ieškojimas, o ne pasirodymas publikai yra pagrindinė šių giedotojų siekiamybė. Vis dėlto Ignalinos kolektyvų vadovė neslėpė džiaugsmo dėl galimybės vėl ir vėl sugrįžti į Klaipėdą: „Mes labai džiaugiamės „Lauksnomis“, labai jas mėgstame.“ Prieš kelis dešimtmečius jai pačiai asmeniškai teko atlikti svarbų ekspedicinį darbą ir užrašyti senąsias sutartines iš pateikėjų lūpų. S. Mudinienė vertingą medžiagą rinko iš žymios Gudelių kaimo (Švenčionių r.) sutartinių giedotojos Anelės Gasytės-Špakauskienės, gimusios 1913 m. Vėliau Vidiškėse (Ignalinos r.) jai pavyko surasti ir įrašyti dar vieną giedančią moterį, išsaugojusią atmintyje vienintelę sutartinę, o šiandien šis „gyvasis archyvas“ tęsia savo kelionę. Viena iš tokių vertingų Sigutės užrašytų sutartinių – „Žvingia žirgas“ buvo atlikta ir „Lauksnų“ festivalyje.

Dainavimo tradicijos

Žiūrovai turėjo galimybę išgirsti ir pietų (šilinių) dzūkų dainas, dainuojamas folkloro kolektyvo „Jorė“ (Vilnius). Ši dainavimo tradicija, išlikusi Varėnos rajone, Žiūrų kaime, į Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą įrašyta 2022 m.

Pristatyta ir ką tik nacionalinį sąvadą papildžiusi žemaičių dounininkų dainavimo tradicija, kuri pripažinta kaip viena archajiškiausių Lietuvoje. Melizmatika (pavinguriavimais) išsiskiriančias žemaičių dounininkų dainas atliko Mažeikių kultūros centro folkloro ansamblis „Alksna“.

Ypatingo dėmesio „Lauksnose“ sulaukė vertybė „Dainos iš marių dugno. Užlietų

Kauno rajono kaimų dainavimo tradicija“, kuri į Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą oficialiai įtraukta 2019 m. Šią tradiciją puoselėja Samylų bendruomenės nariai. Patys vyriausieji dainininkai yra išskirtinio likimo – priverstinai iškeldinti iš Nemuno slėnio kaimų, kurie buvo užlieti statant Kauno hidroelektrinę. Folkloro ansamblis „Samylų senoliai ir vaikaičiai“ vykdo išskirtinę misiją – saugo ir puoselėja autentišką Kauno marių dugne atsidūrusių kaimų muzikinį ir etnografinį palikimą.

Pakalbintas ansamblio dalyvis Vytautas Liutkus prisiminė, kaip vaikystėje, užšalus pirmam skaidriam marių ledui, vaikai pro jį stebėdavo po vandeniu likusius sodybų pamatus, upelio vagą, iškirstų medžių kelmų eiles ir medinius šulinių rentinius, kuriuose slėpdavosi ešeriai. Tokie gyvi liudijimai padeda išlaikyti ne tik muzikinį, bet ir vizualų prarastų kaimų slėnio atminimą. Išskirtinis užlietų kaimų likimas priverčia susimąstyti apie praeities išsaugojimą – tai yra vertybinis pamatas, ant kurio laikosi mūsų kultūrinis identitetas. „Dainos iš marių dugno“ simboliškai ir nostalgikiškai asocijuojasi ir su prarastąja Mažosios Lietuvos dainuojamąja tradicija, nors ši nukentėjo visai dėl kitų priežasčių...

Gintariautojai ir žvejai

„Mėguvos“ folkloro kolektyvas (vadovės Zita Baniulaitytė ir Diana Šeduikienė) „Lauksnų“ scenoje ne tik dainavo žemaitiškas dounininkų dainas, bet ir pristatė gintaro gaudymo Lietuvos pajūryje tradicijai skirtą edukacinę-etnografinę programą „Gintariautojų vėjai“ (programa dar vadinama „Gintariautojų vėjai“ su nežymiu tarmybės niuansu – gintariautojų), kuri paremta autentiškais pajūrio gintariautojų ir žvejų pasakojimais. Pasak Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo specialistės Loretos Sungailienės, palangiškiai turi visą „kašiką“ (krepsį) ar „tinklą“ saugomų vertybių. Į Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą įrašytos ir Palangos Jurginės bei kitos „Mėguvos“ puoselėjamos tradicijos ir papročiai. L. Sungailienė pasiūlydama šiam kolektyvui pati turėjusi garbės pradėti savo kaip folkloristės kelią.

Gintaro gaudymo keseliais (graibštais) paslaptys festivalio lankytojams buvo pristatomos ir Pajūrio regioninio parko lankytojų centre. ►

Šiaudiniai sodai ir puzuri

◀ Lietuvoje ir Latvijoje per šeimos ir kalendorines šventes gyvavo tradicija puošti namus šiaudų vėriniais. Buvo tikima, kad lietuvių sodai ir latvių puzuri neša gerovę ir saugo namus. Tyrinėtojai teigia, kad iš šiaudelių surišti įspūdingi geometriniai kūriniai simbolizuoja sudėtingą pasaulio tvarką, kuria žmogaus ryšį su gamta ir visata. Klaipėdos etnokultūros centre „Lauksnų“ festivalio metu surengtoje parodoje „Šiaudo švytėjimas“ šiuos nuostabius kūrinius pristatė dvi garbios meistrės ir kūrinių autorės iš Lietuvos ir Latvijos. Lietuvai atstovavusi tautodailininkė Vida Sniečkvienė buvo viena iš pagrindinių iniciatorių, siekusių, kad 2023 m. UNESCO pripažintų lietuviškų šiaudinių sodų tradiciją visame pasaulyje. O Ausmos Spalviniųs pastangomis puzuri tradicija buvo įtraukta į Latvijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą.

„Dievulis sukūrė pasaulį, o mes, žmonės, norėjome tą pasaulį pagražinti“, – kalbėjo meistrė Vida. Pasak jos, žiūrėdami į žvaigždėtą dangų, jaučiame virš mūsų galvų esančią darną, kosmosą ir ramybę, o kai prireikia šios visatos pagalbos – pradėdama

kurti sodus, atnešančius ramybę į namus ir širdis. Sodai gaminami iš itin trapios medžiagos. V. Sniečkvienė pabrėžė rišanti tik iš rugio šiaudų: „Sodus daro ir iš nendrių ar smilgų, bet tai visiškai kita medžiaga. Iš rugio mes kepame duoną, o duona yra šventa. Mes ją dalijamės per pagrindines šventes, o Šv. Agotos duona saugo mus nuo ugnies ir nelaimių. Todėl iš rugio šiaudų surištas sodas skleidžia visiškai kitokią energetiką. Aš iš kitos medžiagos sodo niekada nedarysiu.“ Su smilgomis meistrė turi ir asmeninę istoriją. Būdama studentė, ji per Rasos šventę padavė savo žolynų puokštę garsiai žolininkei-būrėjai Eugenijai Šimkūnaitei. Ši kategoriškai sušuko: „Vaikeli, ko tu čia prisirinkai? Kam tau tos smilgos – mesk greičiau, ar tau reikia ašarų?“ Nuo to laiko meistrė smilgų sodams nenaudoja ir jomis kūrinių nepuošia.

Puzuri meistrė Ausma pažymėjo, kad tarp lietuvių ir latvių nuo seno užsimezgusi glaudi kūrybinė draugystė. Nors abi tautos turi išlaikiusios panašius tradicinius kūrinius iš šiaudelių, jų funkcijos šiek tiek skiriasi. Lietuviškas sodas labiau atspindi harmoniją, o latvių puzuri atlieka apsauginio amuleto funkciją.

Šios parodos naujiena ir išskirtinumas latvių ekspozicijoje – „sidabro šukutės“. Tikima, kad jos veikia kaip filtras, išvalantis kosminę energiją nuo visų blogybių. O lietuviai tokių elementų nenaudodavo. Pasak V. Sniečkvienės, latviai drąsiai eksperimentuoja su spalvomis ir puošia kūrinius žolynais, o ji pati linkusi išlaikyti natūralią šiaudo spalvą. Nepaisant skirtumų, abiejose tautose gyvavo apsaugos tradicija – dirbiniai iš šiaudelių kabinti net virš kūdikių lopšių, kad apsaugotų juos nuo piktos akies.

Vidos sukurti sodai pasižymi gilia simbolika ir asmenine patirtimi. Paukšteliai sode – tai protėvių vėlės. Užrašyta liudijimų, kad per didžiąsias šventes (Kalėdas, Velykas) šeimos mirusieji lanko gyvuosius. Angelų sodai – tai kūriniai, išsiskiriantys sakralumu. Meistrė prisipažino, kad pati kelis kartus patyrė angelų buvimą ir suprato privalanti sukurti sodą, kad žmonės patikėtų jų globa ir nematoma pagalba. Viename tokių sodų sukasi net 41 angelas. Ypatingi ir kosminiai, saulių sodai – sukurti iš daugybės reketukų, vaizduojantys besisukančias galaktikas, žvaigždynus. Ypač mistiškai šie kūriniai atrodo apšviesti

besileidžiančios saulės, kai besisukdami jie meta savo magiškus šešėlius.

Ypatingą vietą užima lietuviškas vestuvinis sodas. Senieji rišėjai mokė, kad jis turi būti itin gražus, turtingas ir visa ko pilnas. Šiandien Lietuvoje šiaudiniai sodai išgyvena tikrą renesansą, o prie to stipriai prisidėjo tradicijos įvertinimas, UNESCO pripažinimas.

Meistrė Ausma pastebėjo, kad šis amatas nėra naujovė, o tik iš naujo atgimstanti senolių išmintis. Pasak autorės, parodoje eksponuoti juostelių vėriniai simbolizuoja laiko tėkmę: saulė ir mėnulis buvo visada, o mes atėjome iš savo senolių, kaip ir jie iš savųjų. Šis tęstinumas jungia praeitį, dabartį ir ateitį.

Išmokti pasigaminti sodą gali kiekvienas. Jį galima ir užsisakyti. Tačiau, kaip sakė V. Sniečkuvienė, „iki sodo reikia užaugti – lygiai taip pat, kaip reikia užaugti iki lietuviškų sutartinių ar brolių Juškų dainų supratimo. Jei žmogaus širdis tikrai nori, tas sodas pats pas jį ateis“. Visi, kurie norėjo išmokti lietuviškų sodų ir latviškų puzuri rišimo meno, turėjo galimybę dalyvauti sodų vėrimo dirbtuvėse Amatų miestelyje.

Amatų miestelis

Festivalio metu Teatro aikštėje įsikūrusiame Amatų miestelyje veikė atviros dirbtuvės, kuriose lankytojai turėjo galimybę gyvai stebėti sertifikuotų meistrų darbą arba patys pasijusti tradicijų tęsėjais. Čia spalvų deriniais žavėjo juostų pynimas, dėmesį traukė tradicinių muzikos instrumentų gamyba ir stogų dengimo skiedromis procesas. Edukacijose išdrįsę išbandyti senųjų amatų „skonį“ buvo drąsinami, sulaukė meistrų ar labiau įgudusių kaimynų pagalbos, o gabesnieji darbavosi pagauti tikro kūrybinio įkvėpimo. Baigę darbus, dauguma dalyvių šypsojosi rankose laikydami savo pačių gaminius.

Beje, Amatų miestelis nebuvo vienintelė vieta, kurioje amatininkai rodė savo sugebėjimus. Svečiai iš Latvijos Lyvanų stiklo ir amatų centro Klaipėdos etnokultūros centre komentavo stiklo pūtimo subtilybes, o tolimosios Japonijos meistrai ten pat supažindino su tradicinio rankų darbo popieriaus *washi* gamybos procesu ir jo išsaugojimo paslaptimis.

Vėtrungės ir žvejyba

Tie, kurie norėjo iš arčiau susipažinti su pamario tradicijomis, buvo kviečiami dalyvauti edukacijoje „Vėtrungės uodega“, o susitikus su Kuršių marių žveju, buvo galima sužinoti apie jo kasdienybę, išmokti nerti tinklus bei palyginti, kuo skiriasi senieji ir šių dienų žvejybos įrankiai. Burvalčių vėtrungių gamyba į Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą oficialiai įrašyta 2019 m., o 2025 m. pradžioje šį sąrašą papildė ir žvejybos Kuršių mariose tradicija.

„Aš tęsiu ir atkartoju tradiciją, dalis mano darbo vis dar yra toks pat kaip senovėje. Čia įeina visos veiklos, susijusios su žvejyba – pradedant nuo to, kaip ryte atsikeli, ir baigiant tuo, ką padedi ant stalo“, – teigė Juodkrantėje amatą vykdančias tradicinės žvejybos perėmėjas Karolis Tamulis. Festivalio lankytojus jis mokė suadyti tinklą ir pasakojo, kaip iš kartos į kartą perduodamas užsiėmimas prisitaiko prie šių dienų reikalavimų, išlikdamas autentiškas. Medinė jo valtys vietoj burių šiandien turi variklį, o gaudyklių medžiagos tapo sintetinės ►

liaudies architektūra, skulptūra (šventųjų drožyba – dievdirbystė), kalvystė (metalinės viršūnės, vadinamos „saulutėmis“) ir tapyba.

Teatro aikštėje skambantis geležinio kalto kaukšėjimas ir krentančios medžio drožlės privertė stabtelėti ir čia pat, festivalio šurmulyje, išvysti, kaip gimsta naujas angelas. „Lauksnų“ festivalyje medžio drožėjas Saulius Lampickas viešai demonstravo savo amatą, tačiau už šio pasirodymo slepiasi gili kūrybos filosofija ir ypatingas santykis su medžiu, kurie neliko nepastebėti ir kino kūrėjų. S. Lampickas tapo vienu iš trumpametražio dokumentinio filmo „Kryždirbio genas“ (rež. Jonas Tumasonis, Milda Valančiauskienė ir Miglė Viselgaitė) herojų. Šiame filme, pristatytame penktojo tarptautinio nematerialiojo kultūros paveldo festivalio „Lauksnos“ metu, jautriai atskleidžiama kryždirbių prigimtis ir santykis su šia unikalia, į UNESCO sąrašus įtraukta Lietuvos tradicija. Paprašytas papasakoti apie amato paslaptis, meistras prasitarė, kad kiekvienas kūrinyje reikalauja ne tik dvasinio nusiteikimo, bet ir techninio meistriškumo. S. Lampickas dirba išskirtinai su drėgnu ąžuolu – jei medis perdžiūsta, skaptuoti tampa per sunku. Tokiu atveju jis darbą atideda: slepia drėgname rūsyje ir sugrįžta prie jo po savaitės, mėnesio ar net metų.

Kai ateina laikas kūrinių užbaigti „vienu ypu“, tai reiškia savaitę ar dvi intensyvaus, niekieno neblaškomo darbo. Šiuo laikotarpiu kūrėjo namų ramybę be leidimo sudrumsti gali tik patys artimiausi – anūkai.

Medžio drožėjas atskleidė, kad skulptūros detales, pavyzdžiui, šventojo Kazimiero karūną, lelijas ar kryželį, galima išdrožti „pribėgomis“ tarp kitų darbų. Tačiau priešus prieš svarbiausios dalies – veido – viskas pasikeičia. „Veidas yra pagrindas. Jis turi būti dvasingas, nuoširdus, todėl jį drožiant svarbu ypatingai susikaupti“, – pabrėžė S. Lampickas. Būtent kiekviename išglostytame ąžuoliniame veide jis palieka didžiausią dalelę savo širdies. Su šypsena menininkas prasitarė, kad dauguma jo išdrožtų veidų primena žmonos portretą.

Išskirtinio santykio reikalauja sakralūs kūriniai. „Jei kas paprašo – Sauliau, išdrožk man Rūpintojėlį, geriau sakyti: kai turėsi gerą Rūpintojėlį, duok žinią. Jūs galite laukti dvejus, trejus metus... ►

◄ ir patvaresnės, tačiau jų pasiuvimo technika išliko nepakitusi. Anot žvejo, tinklų ruošimas yra ne menas, o kruopštus darbas, primenantis drabužių siuvimą: „Čia reikia išsikirpti tam tikras išsklotines ir jas tiesiog susiūti iš atskirų dalių.“

Kryždirbystės fenomenas

Kryždirbystė ir kryžių simbolika Lietuvoje yra unikalus reiškinys, kuris dar 2001 m. buvo pripažintas UNESCO Žmonijos nematerialaus ir žodinio paveldo šedevru, o 2008 m. įtrauktas į Reprezentatyvųjų

žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą.

Kaip ir sutartinių giedojimas, kryždirbystė pristatoma nuo pat 2017 m. įvykusių pirmųjų „Lauksnų“. Penktajame festivalyje ši tradicija atskleista per gyvąjį amato demonstravimą ir dvi išskirtines kino juostas: pažintinį animacinį filmą „Ąžuolo paslaptis“ ir dokumentinį pasakojimą „Kryždirbio genas“.

Lietuviškoji kryždirbystė ir kryžių simbolika yra kur kas daugiau nei vien tik medžio apdirbimo amatas, nes šie objektai mūsų kultūroje statomi kaip padėka už suteiktas malones ar prašymas apsaugoti sodybą. Kryždirbių darbuose organiškai susilieja

◀ Tai yra Dievo reikalai“, – atviravo kūrėjas. Jam kūryba yra ne gamyba, o procesas, skirtas dalintis patiriamu džiaugsmu, o finansinis atlygis lieka antrame plane.

Greta lietuvių sutartinių, šiaudinių sodų, kryždirbystės ir kryžių simbolikos tradicijų į Reprezentatyvų žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą taip pat įrašyta Baltijos šalių dainų ir šokių švenčių tradicija. Ją pristatant kino vakare buvo parodytas Lietuvos dainų šventės šimtmetį įamžinęs dokumentinis filmas „Šventė“, kurį sukūrė režisieriai Darius Dapkus ir Ieva Šakalytė. Šį projektą inicijavo Lietuvos nacionalinis kultūros centras.

Žolynų kalba

Šiuo metu nematerialaus kultūros paveldo kelyje į UNESCO yra ir Vilniaus krašto verbos.

Vilniaus krašto verbų rišimo tradicija susiformavo Vilniaus apylinkių kaimuose, į šiaurės vakarus nuo Vilniaus. Į Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą ji oficialiai įtraukta 2018 m., o viešas paskelbimas įvyko 2019 m. pradžioje. Paraišką šiam statusui gauti pateikė Vilniaus krašto tautodailininkų-meno kūrėjų bendrija, o 2025 m. ši unikali tradicija buvo oficialiai pateikta vertinimui, kad papildytų UNESCO Reprezentatyvų žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą.

Vilniaus krašto verbų rišimo tradiciją jau antrus metus festivalyje „Lauksnos“ pristatanti Janina Norkūnienė yra žinoma etnografė, tautodailininkė, meno kūrėja ir sertifikuota tradicinių amatų meistrė. „Pirmiausia mes turime pasiruošti žaliavos – festivalio lankytojams svarbu parodyti, iš kur tie žolynai ateina, kaip juos renkame, džioviname ir dažome“, – pasakojo Janina.

Seniausia Vilniaus verba laikoma mažoji volelinė, liaudiškai vadinama „povo akimi“, „povo plunksna“ ar „varlės akimi“. Nors šiam dirbiniui tinka pačios paprasčiausios gėlės, joms sukomponuoti ir surišti reikia įgūdžių. Meistrės taip pat riša plokščiąsias, vainikines, rykštelines, figūrines ir net popierines verbas.

Pasak pripažintos meistrės, Vilniaus verbos pagrindą sudaro lazdyno kotelis, ant kurio žolynai rišami tvirtais siūlais. Rišimo procesas pradedamas nuo viršūnės

lės ir, komponuojant sluoksnį po sluoksnio, gimsta spalvinga verba. Verbų rišimas – moterų darbas. Patyrusi rišėja per metus gali pagaminti kelis šimtus verbų.

„Lauksnos“ dar kartą įrodė, kaip svarbu yra dalytis gražiausiais etninės kultūros pavyzdžiais ir tapti tarptautinės bendruomenės dalimi.

Lazdyno kotelių pjovimas ir pargabenimas yra sunkus vyriškas darbas. Jie pjaunami ir kertami vėlų rudenį, kai nukrenta lapai. Šis augalas naudojamas neatsitiktinai. Štai kokią legendą papasakojo Čekoniškių kaimo gyventoja Franciška Rinkevič. Ji porino, kad kai Mergelė Marija su kūdikėliu ėjo namo, juos užklupo liūtis. Marija ieškojo prieglobsčio, prašė daugelio medžių ir krūmų, kad suteiktų pastogę, bet niekas jos ir kūdikėlio nepriglaudė, tik lazdynas. Po audros Marija jam nuoširdžiai padėjo ir išeidama palinkėjo, kad jo vaikai augtų stiprūs, tiesūs ir viskam atsparūs. Nuo to laiko, pasak legendos, tik lazdyno ūgliai yra tiesūs ir šios savybės nepraranda net išdžiūvę. Todėl lazdynas, pasak legendos, puikiai tinka verbų rišimui. Jis yra tarsi tvirtas gaminio stuburas.

„Visą nudažytą žaliavą kruopščiai susidedame, tačiau ją dar turime apsaugoti – pakabiname palubėje, kad pelytės nepasiektų“, – apie subtilius amato užkulisius pasakojo meistrė. Bėgant metams verbų rišimo darbų kalendorius šiek tiek pasikeitė. Anksčiau moterys dažyti žolynus pradėdavo tik po Trijų Karalių, o dabar visus darbus pradeda kur kas anksčiau – jau rugsėjį. Augalai išdžiovinami, surūšiuojami, nudažomi ir iškart pradedamos rišti garsiosios Vilniaus verbos. Joms rišti naudojama apie 150 augalų rūšių. Neretai verbų žaliava rišėjos keičiasi ar viena kitai ją dovanoja.

Meistrė Janina šypsojosi pasakodama, kad tokie tradiciniai augalai kaip motiejukai, kraujažolės ar jonažolės puikiai auga net ir pačiame Vilniuje – pamačiusi juos, ji skina net eidama į darbą. Tačiau niekada augalų nenumeta, renka juos atsakingai. Net ir pievose augalus meistrė tausoja, žvelgia į juos kaip į gyvas būtybes –

renka tik tiek, kiek reikia, ne daugiau. Įdomu, kad tradicinį verbų rišimą net ir šiandien lydi seni įsitikinimai. „Yra toks prietaras: kiek kartų rišant nutrūks siūlas, tiek nelaimių ar nesėkmių tave lydės per tuos metus. Todėl verbų rišėjos niekada neskubėdavo – jos stengdavosi visiškai pasinerti į savo veiksmą ir atsikratyti bet kokių blogų minčių. Juk kaip ir kiekvieną šventą darbą dirbant – ar tai duonytę keptant, ar verbą komponuojant – svarbiausia yra dvasinė švara“, – sakraliai žvelgia į savo amatą J. Norkūnienė.

Ji taip pat prisiminė, kad šioms meno kūriniams nukeliavus į Kaziuko mugę, anksčiau neretai vykdavo tam tikra prekybos magija. Būta vyresnės kartos moterų, tikėjusių, kad jei pirmasis pirkėjas pasitaikys vyras, lydės finansinė sėkmė. Pati pirma parduota verba buvo tris kartus atbulai apvyniojama, o pirmas uždirbtas pinigėlis iškart paslepiamas po krepšiu.

Į namus parnešta bažnyčioje pašventinta Vilniaus verba tampa sakraliu simboliu ir visus metus, kaip ir pašventinta tradicinė verba, yra saugoma garbingiausioje namų vietoje. Verbomis puošiami šventi paveikslai. Verba visiems šeimos nariams teikia palaimą, ramybę, saugo nuo nelaimių ir ligų. Štai tokį kelią, palytėtą darbščių rankų, nueina spalvingoji verba – nuo lauko pievos ar Vilniaus senamiesčio pievelės iki šventos namų kertės. Tegu būna ši tradicija saugoma ir puoselėjama per kartų kartas, ir tebūnie apie ją sužino visas pasaulis!

Siuvinėjo delmonus

Mažosios Lietuvos kultūros paveldo simboliu tapusio delmono siuvinėjimo dirbtuvėse kiekvienas festivalio svečias turėjo galimybę pats paimti adatą į rankas ir pasinerti į šio meno paslaptis. Kieno dygsneliai buvo nelabai dailūs, tas sulaukė įgudusios tradicinio siuvinėjimo meistrės šišioniškės Irenos Ungaro pamokymų. Vieniems užteko sužinoti, kaip laikyti adatą ir audinio skiautę, o kitiems, smalsesniems, meistrė demonstravo muziejinių eksponatų kopijas ir dalijo patarimus apie Mažosios Lietuvos delmono spalvų dermę, siuvinėjimo techniką, aiškino, kaip rankdarbyje atspindėti savo tapatybę.

Festivalyje „Lauksnos“ delmonai pristatyti ne tik kaip muziejinis eksponatas, bet ir kaip gyva, funkcionuojanti regioninio kostiumo dalis, be kurios šiandien nebeįsivaizduojame sceniniais drabužiais pasipuošusio krašto atstovės.

Klaipėdos etnokultūros centro folkloro ansamblių („Kuršių ainiai“, „Alka“ ir kitų) dalyvės delmonus dėvėjo visų pasirodymų metu – nuo vėliavos pakėlimo ceremonijos iki paskutinę festivalio dieną surengtos atsisveikinimo programos „Prie puodelio kafijos“. Iki kitų „Lauksnų“.

Delmonas – puošni siuvinėta kišenė – reprezentuoja šventinį Mažosios Lietuvos moterų kostiumą ir yra unikalus, išskirtinis savininkės ženklas. Vienodų delmonų beveik nebuvo matyti, nebent tai buvo muziejinių eksponatų kopijos.

Margučių dekoravimo menas

Tradicinių amatų miestelyje lankytojus traukė gilią sakralinę reikšmę turintis

autentiškas ukrainiečių margučių dekoravimo menas – pysanka, 2024 m. pabaigoje papildęs UNESCO Reprezentatyvųjų sąrašą. Jaunosios meistrės, vilkinčios puošnias *vyšyvankas* (siuvinėtus ukrainietiškus marškinius), visus norinčius mokė ukrainiečių margučių marginimo paslapčių.

Raštai buvo piešiami vašku, naudojant specialų įrankį *pysachok*, kurį sudaro daili metalinė piltuvėlio formos galvutė, pritvirtinta prie medinės rankenėlės. Piltuvėlį reikėjo prisipildyti bičių vaško ir pašildyti virš žvakės liepsnos. Ištirpus vašku, dalyviai ant kiaušinio lukšto piešė iš anksto pieštuku nubraižytus sudėtingus raštus. Išgauti lygias linijas labiau sekėsi tiems, kurie įrankį laikė vienoje vietoje, o sukinėjo tik patį margutį. Išsilydęs vaškas tekėjo pro mažą piltuvėlio snapelį, išryškindamas unikalius simbolius. Vėliau dirbiniai keletą kartų nardinti į vis tamsesnius dažus, kol pavykdavo išgauti norimą spalvų derinį.

Kiekvienas, nusimarginęs po margutį, gavo ir puikią popierinę dėžutę dovanų, kad savo menišką dirbinį saugiai parsineš-

tų į namus. Šis autentiškas suvenyras tapo gražiu bendrystės, laimės ir apsaugos nuo blogio simboliu.

Kultūrų dialogas

Penktasis tarptautinis festivalis „Lauksnos“ dar kartą įrodė, kaip svarbu yra dalytis gražiausiais etninės kultūros pavyzdžiais ir tapti tarptautinės bendruomenės dalimi. Šį festivalį, kaip ir kasmet, surengė darnus, entuziastingas Klaipėdos miesto savivaldybės etninės kultūros centro kolektyvas. Senamiesčio kiemeliai ir Teatro aikštė dar ilgai saugos prisiminimus apie patirtą bendrystę, skirtingų tautybių žmones sujungusią į vieną didelę šeimą. Likę prisiminimai ir išsaugoti ryšiai, lyg aidai širdyse, vėl ir vėl kvies čia sugrįžti. Iki gyvų, skambių susitikimų Klaipėdoje!

Nida TIMINSKAITĖ

bandau rasti kalbą
su jūra ir smėliu
su pasauliu ir su savim
šiek tiek pabėgti
nuo karo liepsnose
skendinčios žiniasklaidos
trumpų mirties pranešimų
apie tuos, kurie dar gyvi

kelionė prasideda čia
čia ir baigiasi
dviračių gyvate rangosi
šlapias asfaltas

eisiu į mišką ieškoti princo
virtusio samanota rupūže
kelio ženklai rodo nuolydį

septyni – aštuoni procentai –
tiek nūnai kritusi kultūra.

lupu atmintį
kaip margočio lukštą
atsilupa marmurinės mozaikos
nelygiais kraštais
kaip oda nuo žaizdos
kiekvienoje
miniatiūrinis
prabėgusio laiko pasaulis...

.....

nukristi
ir prisikelti...

kai vaikystės miesto peizažas išskysta
ir lieka tik neryškūs jo kontūrai

kaip sugrąžinti jam tą vertę ir formą
kažkada tokią ryškią, badančią akis
ir panages iki kraujo
sugeliančia
pirmųjų pasimatymų kasdienybė
perskaitytom knygom apie tolimiausius
kraštus
kurie mus tik žymiai vėliau suviliojo
kad pamirštume gimtąjį miestą –
liktų tik nebylūs prisiminimai
kontūrais
išsiskleidžiantys peizaže
lyg senos knygos puslapiai
iš kurių išminties gali pasisemti pirštais

ir staiga
juose pražydęs
užmirštas gėlės žiedas
tokiais prisilietimo bijančiais
jautriais žiedlapiais

knygoje suspaustos gėlės žiedlapiais

neryškiu siluetu atkartojančiais jos likimą
ir saugančiais visą jaunystės prasmę

ramybė – būti dideliu kalnu
su šviesos akimis
nugalėti tamsą
tyla – ji be pradžios pabaigos
kur triukšmą sugeria dukslios sienos
ir lieka tik pavieniai neišrankūs garsai
po užtvenkto tvano
skelbiantys naują pradžią.

padūmavę marių krantai
tyliai seka istorijas
akmenys kivių spalvos –
vietos brangakmeniai

medžio viršūnėje
saulės blyškūs
vos pro debesis
prasišviečiantis veidas
vanduo – atmintis
ribuliuoja
duždamas į krantą purslais
šiaurės pavasario vidury
vidury vandenų
į marias įsibridusios
energingai prausiasi
trys varnos švaruolės –
tikėdamos, kad pabals.

trupantys smėlio laiptai –
miestas su senų civilizacijų
daugiabučiais
marių karūnuotas žaltys
saugo mirusį miestą
tų miestų papėdėje
pasitaiko
ir purpurinio smėlio –
karalių čia būta...

laikrodis I

viksvos skriestuvus smėlyje
brėžia dailų apskritimą
ta orbita
jai visas pasaulis
tos ribos
visas buvęs, esamas
ir būsimas laikas
valdomas vėjo ir smėlio
kur valandos žymimos
paukščio pėdutėm

laikrodis II

penkioliktos valandos šešėlyje
kaip senoj fotografijoje
išryškėja
krūmokšnių, aplipusių pūkuotais kačiukais
užkariaujančių senas kuršių teritorijas,
beribė šviesa

vėjas čia atneša jūros aidą
kopos traukia ir traukia marių link –

ilga jų kelionė
sartre'as į priešingą pusę
contre le vent
baltijos link

ieva prie kalno
kaip ilgakaklė gulbė baltoji
mariose
pasileidus šviesiąsias kasas
užkerėta raganų
laukia atplaukiančio garlaiviu
karalaičio
kad šis ją išvaduotų nuo burtų
nes tamsiaveidė ragana
akylai ją saugo
ir mėgsta mosuoti kirviu
.....
abi jos dažnai vaidenasi
tuščiuose galerijos kambariuos.

patinka
praverti duris į pasaulį
už kurių
nebylios pušys
grumias su vėju

akmens akis neregė pakrantėj
pasipuošusi
dirbtinėm plunksnos blakstienom
ir svetimu ilgesiu

plekšnės oda – pergamentas
ant kurio rašo
saulė, smėlis ir jūra.

horizonte – laivo bažnyčia
vieniša burė
pasiklydusiems paukščiams

2026 m. balandis, Nida

Aniceto Žvirgždino nuotr.

Mintijimai

Ada BURZDŽIŪTĖ

Dėkoju ant užuolaidų išsiuvinėtai gėlei, ant tapetų esančiam apskritimui, jie šiandien atėjo į mano mąstymą. Pastebėjau juos esančius šalia manęs. Pastebėjau jų mažą apgavystę, kad lyg tik šiandien jie pasirodė, lyg iki šandienos jie buvo pasislėpę. Kiek daug dalykų nepastebi. Jie lyg žaidžia slėpynes, rengia mažas apgavystes, apsimesdami, kad jų nėra. Kartais gyvenimas irgi rengia apgavystę, apsimesdamas, kad jo nėra.

Psichologai sako grįžti į kūną. Prisiminti penkias jusles. Pagalvojau, gal galima užuosti prasmę. Bet juk tai ne neišneštų šiukšlių kvapas, ne prakaito kvapas. Bet vieną dieną aš ją užuosiu iš tolo lyg ištikimas šeimininkės – prasmės šuo. Tik reikia

pagalvoti, ar aš kada nors buvau ištikima prasmei, kad galėčiau ją užuosti lyg savo šeimininkę. Gal.

Kol kas aš ištikima tuštumai. Tuščios padangos sukasi ir mašina važiuoja, aš irgi norėčiau pajudėti iš sąstingio ir tuštumos. Kaip tą savo tuštumą įdarbinti? Tuščia širdis kelia šleikštulį, ji niekur nevažiuoja. Plakti plaka, lyg kvietęsi kitas tuščias širdis kartu dunksėti ir vaitoti gyvenimą. Tuštuma vaitoja, nes į ją lyg į būgną kažkas muša. Išeina neartikuliuoti garsai, lyg kažkas būtų prigulęs prie gyvenimo klaviatūros ir spaudinėjęs nieko nereiškiančias raides.

Kiek mieste kojų. Visos kažkur juda. Jos lyg vijokliai apraizgė žemės rutulį. Kabinasi į miesto grindinį, lyg ten ieškotų prasmės, lyg grindinio plytelėje slėpėtų prasmė. Mačiau, dės naujas plyteles. Bus naujas kelias. Gal jis ves į naują pasaulį. Ak, kad būtų viskas taip paprasta, kad naujas plytelių ke-

lias vestų į išganyką. O gal jas tiesė nušvitęs žmogus. Gal aš užlipsiu ant tos plytelės ir pradėsiu regėti pasaulį naujaip.

Mane kalbina vieniši suoliukai. Jie jau padėvėti laiko. Matyt, turime kažką panašaus. Įsivaizduoju juos parke, kai tamsu, kai ateina naktis, apšviestus mėnulio. Ypač tingas estetiškas įvykis, kai mėnulio šviesa apšviečiamas senas suolelis kažkur parko pakraštyje. Atrodo, sukūriau šį įvykį savo galvoje. Išsikviečiau naktį, suolelį, mėnulį. Tegu gyvena dabar tai mano viduje. Tegu dabar kalbina tas vidaus suolelis kitus praeinančius.

Koks nesusipratimas tas žmonių džiaugsmas. Jis toks trumpalaikis ir lengvas, lyg būtų plunksna iškritusi iš paukščio uodegos. Tegu būna svarus džiaugsmas, sunkus lyg kokia geležis, kad prispaustų žmogų, ir jis taip džiaugtųsi, kad negalėtų atsikelti. Taip džiaugtųsi, kad būtų sunku įkvėpti oro. Man rodos, toks sunkiasvoris džiaugsmas nenuieitų perniek.

Koks baltas sniegas, kažkokia transcendencija. Akys, nepripratusios prie šios transcendencijos, ima ašaroti. Atrodo tas baltumas nueina iki pat kūno gilumos, per akis iki ašarų. Vaikai kiša tą baltumą į burną. Visai jį stumdo didžiulės mašinos. Sustumdytas, suvalgytas ir apsiašarojęs. Neatrodo, kad sniego gyvenimas būtų nusisekęs. Nevykėlis sniegas, nevykėlė transcendencija.

Jei reikėtų nupiešti namus... Gal aš pieščiau kilimą, kuris patiestas ant žalių grindų. Jis toks pat padėvėtas, kaip ir realus, ant kurio dabar mano kojos. Gal dar nupieščiau langą atidarytą, kad ateitų iš lauko gyvenimo garsai. Taigi reikia įsivaizduot kilimą ir langą. Gal langas kilime, ir tai langas į mano pamatus. O kas mano pamatuose, mano pasąmonėje? Kažkokia šviečianti šaknis, kuri apšviečia žemės grumstų tamsą.

Vis nesurandu santykio su gyva gamta. Grožiuosi gamta gal labiau per meną. Man gražu, jei kas nors nufotografuoja kokią nors nulūžusią šakelę blizgioje saulės šviesoje, lyg kaltindamas tą pernelyg stiprią šviesą, dėl jos išsausėjimo ir lūžio. Man būtų įdomu stebėti, kaip piešiamos tos nebegyvos šakelės, kaip ant balto lapo išsiraizgo jų žinia, kad tai yra gražu, kad šitas šakelės posūkis į kairę yra vertas būti perkeltas į popieriaus lapą ir apsuptas mažais jį neužgožiančiais šešėliais. Taip dabar net užsinorėjau eiti į mišką ir ieškoti žaliomis samanomis apimtų šakelių, kurių žalumą nutapyčiau tokį ryškų, kad piešimo lape tos šakelės atrodytų lyg tapusios vėl gyvo medžio dalimi, lyg iš naujo prisikėlusios.

Debesų stebėjimas rudenį ieškant už ko užsikabinti, ieškant formos, kuri prakalbėtų. Atrodo pasaulis susimokė su debesimis ir tyli. Tyliu ir aš, paveikta antidepresantų, neuroleptikų ir dar velnias žino ko. Man neseniai vienas žmogus sakė, kad yra įvairių tuštumų. Patiriu vaistų sukeltą tuštumą, kai aplink pasaulis tyli. Bet

gal kažkas labai tyliai kažką sako, ir man reikia dar labiau nutilti, kad išgirsčiau. Bandau suprasti, kur esu.

Iš tiesų tas tabletes galėčiau pavadinti tuštumos tabletėmis. Dvi ryte, dvi vakare. Vakaro ir ryto tuštuma. Dvi budistinės tabletės tiems, kurie ieško tuštumos. Tuščia pagalvė, ant kurios miegu, tuščias dangus, į kurį žvelgiu. Viskas tuščia. O gal iš tiesų pasaulis yra tuščias, ir mano tabletės nemeluoja, lyg kokie budistiniai narkotikai.

Kaip gražiai rankovė apima ranką. Pasiūta lyg man. Taip ir gyvenimas galėtų tikti man ir būti lyg man pasiūtas. Nekelti skausmo, ašarų. O dabar ašarų lizduose auginami liūdesio paukščiai. Man šiandien sakė, kad liūdni žmonės arčiau Dievo. Arčiau šaltinio. Gal Dievas liūdnas su jam netinkančiomis rankovėmis.

Liūdnos rankos. Vidus lyg dykuma. Toks svilinantis karštis ir kaktusų spygliai. Sunki vieta. Sunkios rankos. Atrodo ir širdis sunki. Žmogaus širdis sveria apie 300 gramų. Juk čia tik 300 gramų liūdesio, spyglių ir smėlio. Galima tiek visada nešiotis su saviimi. Tai visai nesunku.

Baltas yra tuščias sąsiuvinio lapas, ir mėnulis lyg lapas baltas, gamtos lapas. Norėčiau pasisilepti gamtoje kaip gyvūnas ir išsilaižyt žaizdas. Gamta turėtų mokėti užgydyti žaizdas, bet atrodo, kad nebejauti savyje nei gyvūno, nei žmogaus. Esi lyg tuščia žaizda, bandanti save aprašyti.

Vasara ne pats mėgstamiausias metų laikas, nes būna karšta. Mano širdis nelabai sveika, o karštis viską sukomplikuoja, tad vasaroje mėgaujuosi šaltesniu oru. Vieną nelabai karštą dieną ant suoliuko radau paliktą knygą. Nepamenu, koks rašytojas ir koks pavadinimas. Perskaičiau anotaciją, knygoje skaitytojų laukė daug įvykių. Be to, rašytojas apdovanotas Nobelio premija. Kažkas paliko šiuos įvykius ant suolelio. Po medžiu. Klaipėdos mieste prie Danės upės. O gal jam kaip ir man pasirodė tų įvykių

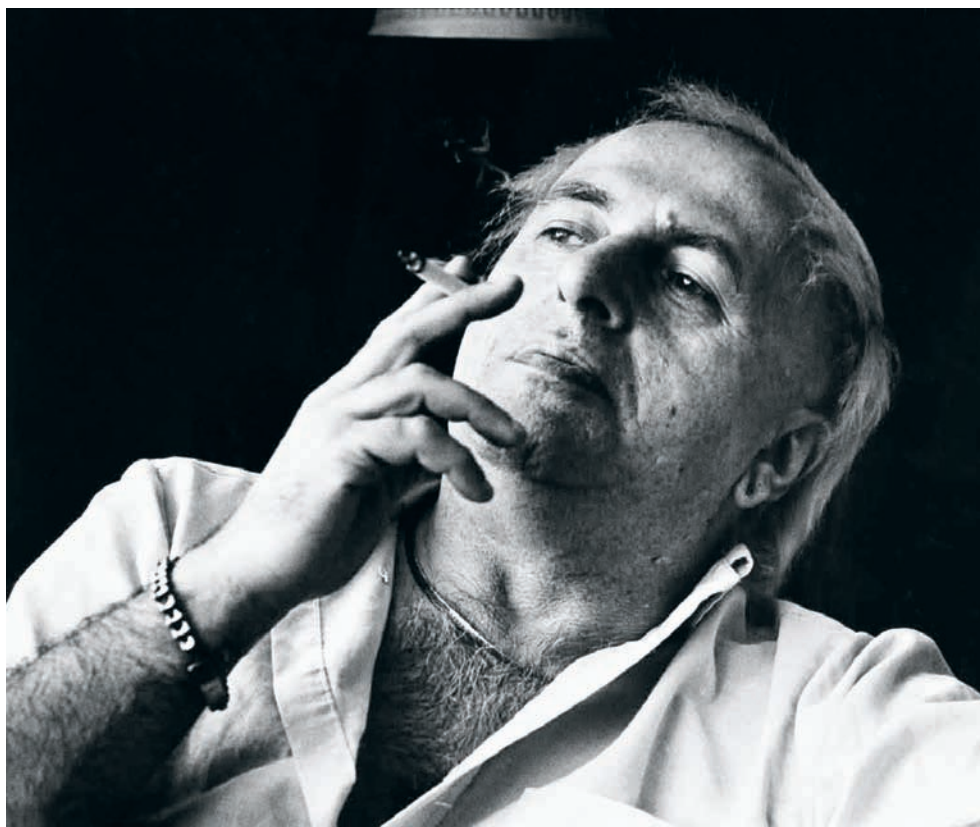
per daug. Ar gali rudenį būti per daug lapų? Turbūt negali.

Galbūt mano lova padaryta iš pušies. Mano lova anksčiau augo prie jūros. Ją gairino jūriniai vėjai ir paukščiai nutūpdavo į jos šakas. Man atrodo, gulėdama jaučiu, kaip buvusi pušis linguoja. Gal ši lenta, kurią liečia mano ranka, buvo pačioje viršūnėje, o gal atsisukusi į jūrą. Įdomu, ar ji buvo vakarinėje, ar rytinėje, šiaurinėje ar pietinėje pusėje. O gal tose lentose susitinka visos keturios kryptys. Ir šiaurė, ir pietūs, ir vakarai, ir rytai. Tikrai, kai pradėdi įsivaizduoti tokius dalykus, apima jaudulys ir nerimas, lyg būtum kažkaip užsiropštęs į aukštą pušį. Lyg pati ji ten būtų tave užsikėlusį gulintį ant pagalvės.

Susimąstymas prie balintos kavos puodelio. Atrodo, ir kava mašto kartu su manimi. Ieško išėjimo iš drumzlinų minčių. Ieško praregėjimo, regėjimo, kad galėtų džiaugtis tuo regėjimu. O dabar prieš akis balintos kavos puodelis, tuštėjantis, su įnoringa ąsle, kurioje stringa pirštai. Užstrigau tuščiose mintyse. Tuščioje savęs versijoje. Tuštuma skleidžiasi prieš mane, regiu ją šaltą ir tamsią. Ji nekalbi. Urzgia kaip piktas šuo. Man labai trūksta regėjimo, kuriuo džiaugčiausi. Galbūt labai mažyčio, vos matomo. Trijų milimetrų skersmens. Kad tik jį įžiūrėčiau, kad tik nepražiopsočiau. Aš tikiu, kad jis yra.

Tiesiog būti šiame greitime pasaulyje. Ramiai sėdėti ant lovos. Stebėti nemojuojančias rankas, niekur neinančias kojas. Visi dvidešimt pirštų sustojo. Aš esu niekur neinančioji. O už lango girdžiu einantį miestą – baksnojančias kojas į miesto grindinį. Jis nutrintas kojų, lyg jos jį trindamos norėtų pro paviršių pradėti regėti kažką kitą, ne cementą. Ko ieško skubėdamos kojos? Kiek mylių jos jau nuėjo? Ir ar ką nors rado? Rado kitas kaukšninčias ir trepsinčias. Miestas dyla.

Poulas Borumas (1934–1996) – vienas geriausiai žinomų danų poetų, rašytojų ir kritikų. Nuo 1968 m. iki mirties buvo literatūrinio žurnalo „Hvedekorn“ („Kviečių grūdai“) redaktorius. 1987 m. įsteigė rašytojų mokyklą „Forfatterskolen“ ir buvo jos direktorius. Šią mokyklą iki šių dienų dažnai baigia geriausi danų rašytojai ir rašytojos. 17 metų nugyveno su poete Inger Christensen, kurios knyga „Tai“ lietuviškai išleista 2023 m. (leidykla „Baziliskas“).

Poulas BORUMAS

Medyje

Atremiu į medį kopėčias
įsikeberioju

Nuo tuščios šakos
mirkčioju saulei

Kažkas lyg ir šaukia
iš namo gilumos

Sakyk kad manęs nėra
aš dabar medyje

Ant kelio gulėjo paukštis

Ant kelio gulėjo paukštis

Ant kelio gulėjo paukštis
nutrenktas automobilio
Iš kūnelio nedaug buvo likę
Bet jo akys buvo atmerktos
Ant kelio gulėjo paukštis

Nieko bliuzas

Aš sėdžiu savo kėdėj ir mąstau apie nieką.
O aš sėdžiu savo kėdėj ir mąstau apie nieką.
Ir niekas pasišokčiodamas atbėga grindimis
ir man daros baisu.
Aš sėdžiu savo kėdėj ir galvoju apie nieką.

Norėčiau būt kažkur toli, toli nuo nieko.
O norėčiau būt kažkur toli, toli nuo nieko.
Norėčiau kad kraujas netvinkčiotų ir akys neverktų.
Norėčiau būt kažkur toli, toli nuo nieko.

Pripildyk mane, kažkas esantis, kažkuo
esančiu.
O pripildyk mane, kažkas esantis, kažkuo
esančiu.
Mano oda lupasi ir prasišviečia mano sielvartas
visiškai tylus ir visiškai baltas.
Pripildyk mane, kažkas esantis, kažkuo esančiu.

Pasaulis už lango yra pilnas vėjo ir
lekiančių kūnų.
O pasaulis už lango yra pilnas vėjo ir
lekiančių kūnų.
Aš nusiimu laikrodį jį papurtau ir sudaužau ir paprašau
daugiau laiko.
Pasaulis yra už lango, aš sėdžiu savo kėdėj.

Visi lapai

Visi lapai
ant visų medžių
visų judesiai
visai skirtingi

Saulė juos apšviečia
visą laiką
Dargi vėjas

Berniukas pamatė...

Berniukas pamatė
paukštį
Paukštis pamatė
berniuką

Abudu
sustingo
Nė vienas
nepasijudino pirmas

Day tripper

Traukinys važiuoja,
traukinys nuvažiavo,
bėgiai guodžiasi
kad žino tiesiausią kelią.

Traukinys važiuoja,
traukinys nuvažiavo,
pabėgis
guodžiasi
kad yra akmeninis
ir turi akis.

Traukinys važiuoja,
traukinys nuvažiavo,
auksiniai aprūkę šiaudai
pasipiktinę šiaušiai.

Ir aplink barščius griovy
zuja musės.

Giesmė

Medy tupėjo
paukštis auksinis
viskas buvo
nelyg akys atmerktos

Rankos
ir bangos:
jūra ir žemė
susidūrusios

Pilkas akmuo
pievoje
pravėrė burną
ir užgiedojo

3 juodi žirgai

3 juodi žirgai
ant 1 žalio lauko
saulėkaita ir 3
juodi žirgai

1 balta saulė ir
1 žydras dangus ir
1 žalias laukas
ir

pasiskubink
ateik pažiūrėk
kol viskas nedingo

Sunkūs sausi rytai

sunkūs sausi rytai
visko mačiusios rankos
akys pirmiausia išsvyta
apsunkusius langus

nubusti yra mirties pamoka
mažytis būtinybės atspindys

žemės skonis
apsnigta lova
tai ko nebėra
kaip varnėno giesmė
ir šaltis

Kelio galas

Galiausiai
kelio galą priėjus
tai štai kaip čia viskas atrodo

Tavo kūnas kužda
eikim toliau

Taip sakant visa kas

Visa kas vienu ypu
aš noriu visko vienu ypu
aš nestovėsiu čia visas patenkintas

šitoj kiaulynėj
kur visi kasai tarp
sofos ir lovos

Privalo velniai rautų išsprogti krūvos vaivo-
rykščių
Ir privalo velniai rautų tuoju pat

Dabar

Aš prarandu tavo prasmę

Pasiimu tave
kartu į
tuščią
pasaulį

Visas sienas
nukabinėjau tuštuma
o čia
sėsk štai čia
ant tuščios kėdės

tuščiame židiny
uždegiau tuščią ugnį

O dabar uždegsiu kalbą

Prašyčiau jokių prieštaravimų!

Aš neturiu nieko prieš
vaikščiojimą į ir iš.

Aš neturiu su kuo nesutikti
neturiu ko pasivyti.

Aš klajoju, tai yra aš liepsnoju.
Aš mikčioju, tai yra aš kalbu.

Aš mirštu tavyje,
taip netikėtai, taip juodai.

Tai yra aš gyvenu.

Neturiu nieko prieš
gyvenimą. ►

Ir vėl lietus

*Don't threaten me with love, baby,
let's just go walking in the rain.*
Billie Holiday

Ir vėl lietus
Jis kaip daina
Ne jis nėra kaip daina
Lietus yra kaip lietus
Ir daina yra kaip daina
Juo labiau mudu esantys einantys
tuo labiau lietus yra lietus
ir tuo labiau daina yra daina.

Aš neturiu ko atleisti
tu neturi ko atleisti
mes keičiamės lengvais žodeliais
ir sunkiais žodeliais
ir labai smarkiai lyja
mums ant lūpų
ir kitų vietų vis
kap-kap-kapsi ir kapsi
nuo antakių į akis
ir regiu tave mirgančią
tai gerai, kad tu čia
ir tu regi mane mirgantį
tai gerai, kad aš čia
argi ne?

Ir meilė ne tai ką mes turim
ir meilė
nėra klausimas ir atsakymas
ir meilė taip pat nėra
emocinio intelekto išbandymas
kur laimi rimčiausiai pasikaustęs
O paėmus apskritai
meilė nėra
kažkas apie ką mes šnekam
mums jau atsipykio
eiti

Eiti lietuje
lietuje ir vėl lietuje
et, tu
tai gerai, kad lyja
argi ne?

Iš danų kalbos išvertė
Dovydas GRAJAUSKAS

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Sugrįžti į p

Alma RIEBŽDAITĖ

Pagalvojau: išties, kodėl gi Misisipės istorijai turėčiau ištarti gana? Argi ne malonumas nuobodulio, nevilties, džiaugsmo ir liūdesio valandomis iš lėto kurti ir dėti pastraipas, viską apmąstyti ir vėl pabandyti išreikšti, įveikti tam tikrus kūrybinius iššūkius, būti savimi ir leisti sau jausti, siekti tikrumo. Retkarčiais rašyti pačia nemėgstamiausia tema, kurioje esi visiškai analfabetas: apie santykius, net jei tai yra santykiai su Minotauru? Įsi-vaizduokit save vieną, svaigstantį nuosavame pasaulyje, savaip jį patiriantį ir kuriantį įvairias teorijas, įsuktą vaizduotės verpetų ir su amžinai bloga nuotaika: juk tai taip nuostabu ir lengva. Galbūt pats rašymo procesas viską sudėlios į savo vietas, turiu pasitikėti savimi ir kalba. Kelis kartus pakeičiu pavadinimą.

Galui jaustis laisvai: žinojau, kad nepri- valau gaminti gausybės tekstų iš kalbos automato. Nežinau, kaip seksis. Neįsivaiz- duoju. Ar visi sluoksniai sutampa? Pasąmo- nės ir realybės. Baugu: ką sau papasakosiu, juk rašydama susisiekiu su giliausiais savo ir būties klodais. O kaip susitvarkyti su tuo neišreiškiamumu? (Atsakymas: vartoti žodžius „kažkas, bliambački“.)

Leiskite prisiminti, kur pasibaigė Misisi- pės istorija. Ak taip, Misisipė sutiko Vyta. Nuo jų bendro gyvenimo su Vyta praėjo daugiau kaip pusė metų. Tai buvo antras jos gyvenime realus ryšys, kuris truko tiek ilgai ir prilygo amžinybei. Žmonės rašo: „Mes jau 23 metus kartu...“ Misisipei irgi norėjosi apsiskelbti socialiniuose tinkluose: „Jau šeši mėnesiai kaip mes kartu...“ Ji nieko neieško- jo ir neįsivaizdavo, kad galėtų taip ilgai būti su kitu žmogumi.

Rašydama išvystu Minotauro veidą. Nežinau, kodėl. Kai gyveni vienas, dažniau- siai matai savo veidą veidrodyje, bet šiaip dažniausiai nematai, o kai gyveni su kitu, tai nuolat matai tą, kito žmogaus veidą, nuolat. Ir gal net atsispindi kito žmogaus akyse ir net jei nematai ir nežiūri, kaip tu atsispindi kito žmogaus akyse, nes veidrodėlis yra labai ma-

žas, tu gali tik jausti, kaip tu atsispindi. Dar nežinau, ką tuo noriu pasakyti, bet tai yra labai įdomu. Suprantu, kad kiekvieno žmo- gaus akyse atsispindime skirtingai. Misisipe, slapta Dievo agentę, išėjusią į atsargą, ištiko nenormali, bjauri ir negailestinga meilė, kai tampa bejėgis ir nebegali pabėgti. Norėtum ir tą, ir aną padaryti, ir visaip draskytis, kautis sau įprastiniais būdais, bet nebegali. Tu... tu... t... t... tampi nuolankus. Ir... ir... m... mie... mie... Ne, šito negaliu ištarti.

Viskas baigėsi. Misisipė pasikeitė. Ir net jei jos meilės istorija pasibaigtų čia ir dabar, Misisipė jau būtų kitokia. Nebeturėtų jokių galimybių neigti žmogiško ryšio. Patyrė vie- natvės palaimą ir buvimo džiaugsmą kartu, bet niekur nėra taip, kad būtų viena spalva, kad ir kaip mes to trokštume. Mes nuolat susidursime su savo, kito ir santykių neto- bulumu. Ar gali būti, kad tobuli santykiai – tai itin laikina minotauriška stotelė?

Na, tiesą sakant, Veido regėjimo stebuklu teko skubiai nusivilti: Misisipė susizgribo, kad taip mato ir kitų žmonių veidus, ne vizu- aliai, bet mentaline akimi. Savo tėvo, moti- nos, vaikų, daugybės kitų žmonių. Štai tėvas, jaunas, žvelgiantis iš nuotraukos ir šiek tiek palinkęs, nes viena ranka prilaiko vilkšunį. Jauna mama su skarele ir juodu paltu, kaip visada ironiškai ir pergalingai besišypsanti.

Tikrai tikrai, pasakotojas ir „aš“ esame du viename, jei viskas gali būti du viename, trys, o kartais net penki viename, kodėl pa- sakotojas ir „aš“ negalėtų švelniai susipinti, tai suartėdami, tai nutoldami vienas nuo kito, virš visko kabant kažkam trečiam. Kar- tais subtiliai pasirodant antram vienaskaitos asmeniui, suvirpančiam kaip abstraktusis poetiškasis „tu“.

Pasidalyčiau keistu intuityviai išnirusiu regė- jimu, juk nepavyks man chronologine tvarka perteikti gyvenimo, kuris vyko šeši mėnesius. Matai, pradeda kibti, vytis ir pintis asociacijų grandinės ir švytėti kaip naujametinė girlian- da, kai rašai. Čia apie patirtį „amžinai“. Kartą mes gulėjom, o gulim mes dažnai, gulim ir gulim, ir nieko nedarom, atsikeliam tik pavai- gyti, ir negali sakyti, kad nesimankštinam, nes dabar ir mankštintis pradėjom, tai nebegali

asaulį

sakyti, kad tik skaniai valgom ir maloniai gulim be jokių tikslų gyvenime.

Apie tą metafizinį „amžinai“ vėliau, ir jau nepamiršiu, kaip būna, kad užkrenta galvoj, parašyta, tai neužstrigs, nes vėl skaitysiu, ką prirašius ir kaip tęsti toliau, kantriai laukdama, kokia lemputė ir kokia spalva užsidegs, bet sužibo dar viena. Mes nieko blogo neįtarėm ir nenorėjom, bet geras gyvenimas mums vos nepasibaigė blogai. Jau buvo praeję trys mėnesiai nuo draugystės pradžios, o mes vis gulėjom, dieną, naktį, negalėdami atsiplėsti vienas nuo kito ir, žinoma, kad mūsų galvose nevirė nė viena teisinga mintis, net ir neteisingų nebuvo, nes viskas buvo užpilta sultimis. Nors buvome seni

ir daug patyrę, bet visko nenumatėme net mes, nes negali žmogus visko numatyti.

Gera, kad buvo vasara, atostogos, darbų mažai, visi užsiėmę jūros ir deginimosi saulėje reikalais. Tai niekas ir nepastebėjo, kaip Misisipės darbai sustojo. Tai, kas svarbiausia, liko antrame plane. O svarbiausia jai buvo DARBAS. Čia trečioji lemputė. Ak tu Dieve mano, kaip reikės išpildyti visas tas naujametinės girliandos lemputes?! Gera, kad užrašyta. 1. Išplėtoti „amžinai“ patirtį; 2. Geras gyvenimas vos nepasibaigė blogai; 3 Darbas. O dar bijojau, kad nebus apie ką rašyti, bet, tiesą sakant, mėgaujusi lėtumu.

Pradėsiu nuo antro punkto, nors jis labai susijęs su trečiu – darbu. Pagrin-

dinis dalykas, kurio ji trško darbe tą vasarą, buvo MIEGAS, todėl darbe ji daug snūduriavo ir kartais net parkrisdavo ant stalo. Sukryžiuodavo rankas ir padėdavo ant jų galvą. Taip buvo atsitikę su jos kolege prieš daug metų. Ir tai ją pašiurpino: kabinete pasigirdo klaikiai garsus knarkimas, ir trys kabineto darbuotojos nebežinojo, kur dėtis šiame gyvenime. Išsprūdo tik nedrąsus nervingas juokas, nes galėjai gi žmogų pažadinti. Visuomeninė veikla Misisipei jau nerūpėjo. Perspektyva sudegti kaip fakelui dėl žmonijos nustojo viliojusi. Gera, kad kabinete ji buvo viena, ir niekas nieko nepastebėjo, kol neatsitiko TAI. ►

Alma Riebzdaite. Suvokimo šviesa.

◀ Ir vėliau ji sakydavo, kad įsimylėjėliai jokioms sistemoms niekaip nėra naudingi, jie nustoja kurti visuomenei prasmingus produktus, galima sakyti, kad dingsta jų kaip žmonių pridėtinė vertė, mat jie pradeda teikti naudą vienas kitam, rūpinasi vienas kitu ir kaip vienas kitam suteikti kuo daugiau malonumo. Užsidaro savo hermetiškame pasaulyje, kas yra labai egoistiška, ne veltui tai vadinama liga, nes nebėra naudos iš žmonių. Kūrybinės galios ir tos sumenksta. Sublimacijos fabrikas užsidaro. Kokia kūryba, kai norisi tik bučiuotis. Reikia tikėti, kad tai nesitęsia amžinai, bet čia ne lemputė Nr. 1. Vytas buvo ką tik išėjęs į pensiją, o Misisipėi prasidėjusi menopauzė. Vytas turėjo daugiau laiko pamiegoti dieną, o Misisipė ne. Čia visa lemputės Nr. 2 esmė. Ji buvo laikoma jauna. Ačiū Dievui, ligos yra toks dalykas, nuo kurių yra mirštama arba išgyjama: jos netrunka amžinai, čia irgi ne lemputė Nr. 1.

Misisipė atsідūrė ligoninės priimamajame. TAI atsitiko darbe. Misisipė pradėjo jausti, kad žemė slysta, galva sukasi, ir ji iškrito iš kojų. Teko skubiai kviešti greitąją. Nuvykus į priimamąjį, ji buvo atidžiai apžiūrėta ir nieko nenustatyta. Nieko nenustatyta, ničnieko, pirštą kuo puikiausiai pataiko sau į nosį, liežuvis vartosi į visas puses, o žemė slysta iš po kojų. Pastatė jai lašelį, gavusi apie porą valandų ligoninės pamiegoti, ji atsigavo, prisipažino daktarei, kad susirado draugą ir nemiega jau beveik tris mėnesius. Jauna daktarė nusišypsojo, liepė laikytis poilsio režimo ir gerti daug skysčių.

Tai dar kurį laiką kartojosi, ir jie pradėjo galvoti apie besiponiauojančią kokią tai smegenų ligą ir labai nerimauti dėl ankstyvos Misisipės mirties. Kartais jai žemė pradėdavo slysti iš po kojų, bet ji išsilaikydavo, nesakė niekam, bet pradėjo įtarti, kas jai yra. Buvo dar vienas kritinis atvejis, kai darbo metu ji turėjo nueiti nusnūsti į mašiną kukliai valandėlei, nes viskas jau buvo neišterinama, suprantai, dar minutė – ir tau šakės, žemės po kojomis nebeliks. Ir tada ji su Vytu sukūrė naują gyvenimo planą: ligos ieškoti gerai išsimiegojus. Tai buvo nepakeliamai sunku, bet abiems teko adaptuotis prie naujų negailestingo gyvenimo padiktuotų sąlygų. Jokių išvadų nebus padaryta, nes jokios išvados nebuvo padarytos. Bendravo jie keistai, kažkokiais trumpais žodžiais, šūkčiojimais, murmesiais ir frazėmis, kurios nereikšė nieko.

Arba tylėdavo, įnirtingai, kartais ilgiau, kartais trumpiau, nes pasakyti, ko nori, dėl ko supykai, ir net paklausti neleido jų beribis išdidumas, gilūs principai ir aukštos vertybės.

Panašu, kad šios dvi būtybės nebuvo linkusios į racionalų mąstymą, bet buvo jausmingos, kartais labai laimingos, ypač tada, kai Rojaus mašina veisdavo gerai ir be priekaištų, tačiau, žinoma, kartais Rojaus mašina pastrikdavo ir pupulėliai Rojaus sode pasimesdavo, nebežinodavo, ką daryti. Ir tada prasidėdavo didysis Rojaus remontas ir Rojaus rekonstrukcija, kuri paprastai užtrukdavo vieną naktį ir dar truputį, bet pupulėliams tai atrodydavo kaip amžinybė, kurios jie negalėjo ištverti, ir tada jie nuoširdžiai iki negalėjimo saldžiai kentėdavo, bet apie GRIŪVANTĮ ROJŲ arba Rojų, kuris kartais sugriūdavo, kitą kartą.

Lemputė Nr. 1. Apie „amžinai“. Kartą Misisipė gulėjo lovoje ir jautė daugybę gerų jausmų, tokių kaip meilė, švelnumas, gerumas, palankumas... Kam nepasitaiko. Ir, žinote, ką ji suprato? Ji suprato, kad tai ne šiaip sau. Ji suprato, kam pasaulyje reikalingi vienuoliai ir šventikai, kam reikalingos maldos ir visokios meditacijos, buvimai oloje ant kalno viršūnės, badas ir kitos beprotiškos askezės. Ji suprato! Meilė ir švelnumas atrodo kaip apgailėtinos smulkmenos, nereikšminga laiko trupmena, tačiau tai netiesa. Tai yra amžina, tai nusėda slaptuose Visatos rezervuaruose, ir gali būti, kad pasaulyje yra susikaupę daug blogio, pykčio, tamsos ir dabar tai laimi, nes žmonės per mažai kultivuoja šviesius nuskaidrėjimo momentus, jiems vis kažko trūksta, per mažai, visada norisi, kad sunkius pirminių maišus temptų kitas, nes temptiant sunkius maišus, pilnus maisto ir higienos reikmenų, sunku jausti lengvumą krūtinėje. Aišku, kad juos turi tempti vyras, kad moteris galėtų kelti savo, vyro ir viso pasaulio dvasią. Ji mąstė, kad gėrio ir blogio kova vyksta kiek kitaip: viskas priklauso nuo to, ką ir kaip mes jaučiame. Ir tai lemia pasaulio emocinį klimatą. Ir nieko čia nereikia šnekėti: tai... tai... lyg gyventum Dievo akivaizdoje.

Staiga užsidegė lemputė Nr. 3, ji buvo nuobodi, o aš pavargusi. Ji buvo bespalvė ir nemirksėjo linksmi. Nenoriu apie ją kalbėti, nors ji yra TOKIA SVARBI.

Aš užbaigsiu. Tas baisus žodis yra „miela“. Misisipė pradėjo norėti būti miela ir meili, padaryti ką nors gero ir malonaus dėl kito

žmogaus. Nupirkti dantų pastos arba iškepti sviestinių sausainių. Tai buvo visiškai neįtikėtina spalva, kuriai išryškėjus ji nušviuvo, negalėjo patikėti. Ir galvojo, kodėl: joje buvo įsišaknijusi kažkokia velniška atžagarumo kultūra, pamatinis nenoras būti malonia su žmonėmis, kurį gal stiprino šiuolaikinė nebūti patogiai kultūra, kurią, įsišakmoniusi savo gyvenimo peripetijas ir prigimtį, Misisipė aršiai kultivavo, bijodama, kad jos neišnaudotų. Taip, ji buvo gera, rūpestinga, naivi, bet niekada nebuvo miela ir meili, nors meilutis ją kartais ir šaukdavo „meilute“.

Tą vakarą Misisipė pirmą kartą per tuos šešis mėnesius piešė virtuvėje prie stalo. Šalia prie kompiuterio sėdėjęs Vytas pakėlė galvą ir netikėtai ištare:

– Gal jau būtų laikas įsiliesti į šeimyninį gyvenimą?

– Po šešių mėnesių bendro gyvenimo?

– Tu juokiesi? Aš rimtai, nuoširdžiai.

Staiga Misisipė supyksta, ir galvoje jai ima skambėti žodžiai: „Žmogus yra save įsimylėjęs protingas idiotas. Laikas būtų atsipeikėti.“ Misisipė turi išsikraustyti iš nuomojamo buto, jos gyvenime vėl buvo prisikaupę peilių, šaukštų, šakučių, knygų, ir viskas susimaišė su Minotauro gyvenimu: ji vėl nieko nebeturi. Jaučiasi visko netekusi, bet trumpai. Trumpai, nes, tiesą sakant, šį tą jau pradėjo turėti. Savo istoriją, o dabar dar ryžosi ir kūrybinei laisvei. Ją taip erzina jos negebėjimas elgtis pragmatiškai. Ji užsimano būti turtinga, nebenori būti epušės lapu. Vytas ant stalo padeda spanguolių kisielių pakelį jai prieš nosį: „Čia kisielius vakarui.“ Ji supila pakelio turinį į dubenį ir įstato šaukštą. Ne, ne, ji išverda kisielių pagal močiutės receptą, o prieš tai jau buvo iškepusi sviestinių sausainių!

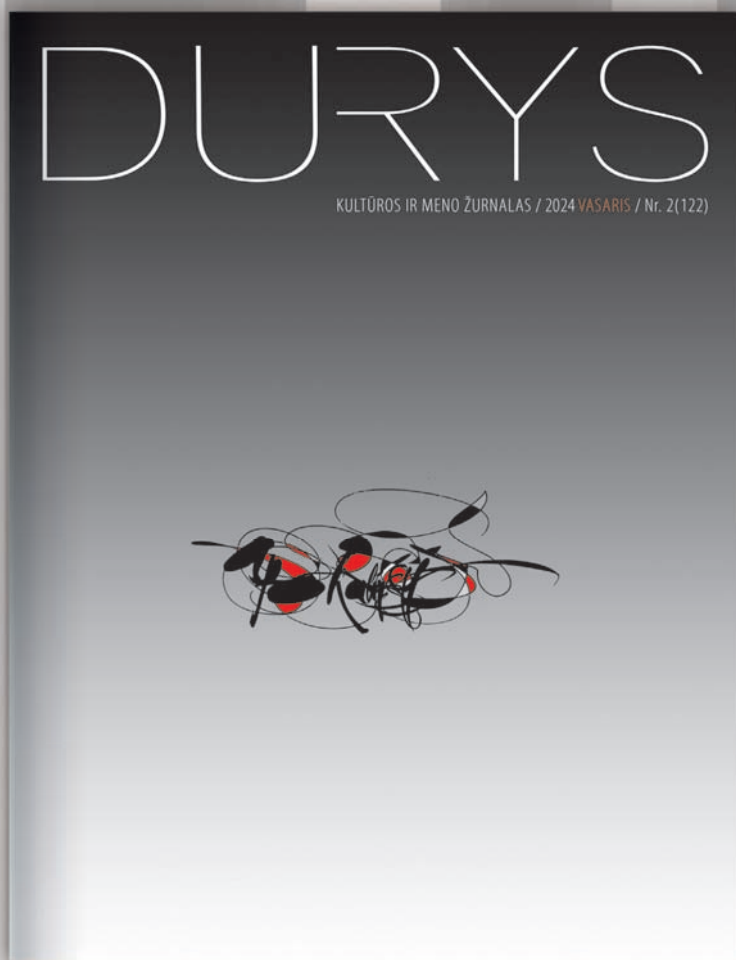
Ką norėjo man pasakyti pasąmonė? *Durne*, bėk nuo savęs?! Tačiau ji, Misisipė, toliau planuoja, kaip atsikels šeštą valandą ryto ir išvirs savo brangučiui aviečių kisielių. Tokios Misisipės man dar neteko matyti. Aš išprotėsiu, garbės žodis.

Bet dabar. Dabar, šią akimirką noriu padaryti kažką gero dėl savęs ir dėl tavęs. Dėl pasaulio, dėl mūsų visų.

Kažką nedidelio, malonaus, nereikšmingo, kad Golfo srovė planetoje niekada neišnyktų.

Sugrįžti į save.

Klaipėda

MĖNESINĮ KULTŪROS IR MENO ŽURNALĄ „DURYS“ GALIMA PRENUMERUOTI Į NAMUS

Perkant dienraščio „Klaipėda“ redakcijoje
vieno numerio kaina –

1,60 Eur

Prenumeruojant Lietuvos pašte
vieno numerio kaina –

3,36 Eur

Dienraščio „Klaipėda“ redakcijos adresas: Naujojo Sodo g. 1A, „K centras“, I aukštas.
Detalesnė informacija tel.: +370 46 397 713, +370 46 397 714.

ISSN 2351-5848

9 772351 584003